

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

6/3
maart
1997

bijen

MAA
AAN
D
BLAD
V
OOR
I
MKERS

bijen

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 6, nummer 3, maart 1997

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, R.H. Molenaar, en M. Schyns.

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom Telefoon 0317 42 24 22
Telefax 0317 42 41 80 E-mail bijenhuis@tip.nl

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).
Oplage 8.200

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding. Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Foto bijschrift:

Voor ons oog zijn ze geel, de randbloemen van het klein hoefblad (*Tussilago farfara* L.) , maar voor het bijenoog zijn ze bijenpurper. Het midden van de bloem is daardoor voor de bij duidelijker zichtbaar. Daar is ook de nectar en het stuifmeel te halen. (foto Arjen Neve, Leiden)

Van de redactie

In het maartnummer van **Bijen** valt het artikel op van Hugo Veerkamp, over de VBBN op het 'World wide WEB'. Misschien is er onder onze imkers al een stel computerfanaten, die via Internet reeds contacten met collega-imkers 'all over the world' onderhouden. Hugo brengt met zijn visie de imkers dichter bij elkaar. Een ontwikkeling die alle aandacht verdient.

Het lidmaatschap van een bijenhoudersorganisatie is niet nodig om te kunnen imkeren; maar het lidmaatschap van zo'n organisatie dient volgens mij wel voor bijenhouders verplicht te worden gesteld. De problemen die zich aandienen kunnen we dan gezamenlijk het hoofd bieden. M.J. van Iersel vervolgt zijn verhaal over de methode Pfefferle en de voorjaarsontwikkeling in het januarinum, met zijn ideeën over het zwermen van de volken en het voorkomen daarvan. Hij toont zich telkens weer een kundig en boeiend verteller. Maar dat is al heel lang bekend. Samengevat kunnen we aantekenen dat het maartnummer van **Bijen** weer is gevuld met boeiende bijenlectuur. Ik mag u derhalve, na mijn toetreding tot de redactie, voor de eerste keer veel leesplezier toewensen.

Rob Molenaar

Inhoud

Samen sterk?	G.D.B. van Houwelingen	67
Imkerpraktijken: Karl Pfefferle	M.J. van Iersel	70
Bijenplant in beeld: rozemarijn	Arjen Neve	72
Nieuws van de Ambrosiushoeve	Christ Smeekens	74
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	75
Kort Nieuws		76
Boekbespreking	Frans Janssen	76
Van imker tot imker	Ko Zoet	77
De lezer schrijft		79
Materiaal voor CD-rom	H.J.J. van den Broek	82
Imkersgesprek	Ab en Harry	83
Biotechnische bestrijding varroamijt	Joop Beetsma	84
Inzomen	M.J. van Iersel	85
VBBN op het web	Hugo Veerkamp	86
Jubileum fotowedstrijd VBBN		87
Foto van de maand		87
Verenigingsnieuws LLTB		
<i>Imkerwinkel Roermond</i>		88
Verenigingsnieuws NCB		
<i>Van de bestuurtafel</i>	J. Beekman	88
<i>Een nieuw soort bijenwoning</i>	P. Hurkmans	88
Verenigingsnieuws VBBN		
<i>Uit de PC van de voorzitter</i>	Dick Vunderink	89
<i>Nieuwe lichting keurmeesters</i>		89
<i>Open dag VBBN Hoogeveen</i>		90
Familieberichten		90
Kalender		91
Cursussen		94
Vraag en aanbod		95

Moet een imker lid zijn van een organisatie?

G.D.B. van Houwelingen

Tijdens de Studiedag van de Bond van Bijenhouders NCB, die in het teken stond van het 75-jarig bestaan van de Bond, sprak de heer Van Houwelingen, voorzitter van de ANI.

In zijn lezing ging hij in op de vraag of het lidmaatschap van een bijenhoudersvereniging nodig is om te kunnen imkeren.

De inhoud van zijn verhaal sluit zo goed aan bij de huidige problemen van de georganiseerde bijenhouderij in Nederland, dat de redactie van BIJEN meent dat iedere imker hiervan kennis moet nemen. Daarom volgt hieronder, enigszins ingekort de tekst van de lezing van de heer Van Houwelingen.

Waar gaat het over

Ik denk dat het goed is om een aantal zaken waarom het belangrijk is lid van een bijenhoudersvereniging te zijn, eens op een rij te zetten. Ik wil daarbij aandacht besteden aan de volgende punten:

- Het doel van de organisaties.
- Ledenbestand en het verloop daarin.
- Het nut van het lidmaatschap.
- Wat missen imkers die geen lid (meer) zijn.
- Aandachtspunten voor de imkers, de organisaties en de Bedrijfsraad.

Ik zal tenslotte een aantal conclusies trekken.

Doel van de organisaties

De statuten van de vijf bijenteeltorganisaties zijn

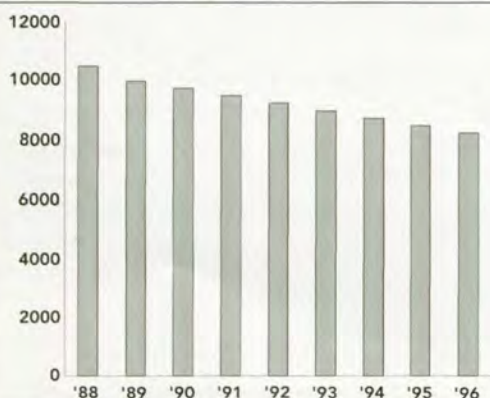
wat de inhoud betreft praktisch gelijk. Bevordering van de bijenteelt willen ze allemaal bereiken door voorlichting, uitgeven van periodieken en drachtverbetering. Enkele organisaties noemen promotie van Nederlandse honing. Verder worden genoemd: steun aan onderzoeksinstituten, samenwerking op landelijk niveau, met de overheid en zusterorganisaties.

Het ledenbestand

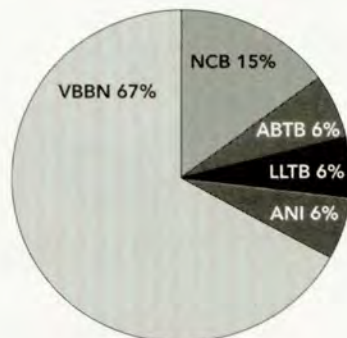
Onderstaande schijfdiagram laat zien hoe het zit met de verdeling van de imkers in Nederland over de verschillende organisaties.

Het verloop van het ledental ziet er niet goed uit. Over de periode 1988 tot 1996 zijn we van ruim 10.000 imkers inmiddels afgezak tot iets boven de 8.000, een daling van ongeveer 2,5% per jaar! We kunnen nog heel wat jaren zo doorgaan, maar het zal net als met de varroamijt zijn. Zodra je een kritische grens bereikt, gaat de teruggang veel sneller en kom je in een neerwaartse spiraal die niet meer te keren is. In de landen om ons heen zien we een vergelijkbaar verschijnsel; in België is de teruggang 4-5%, in Duitsland 1% per jaar, beide over een langere periode. Het is voor de besturen moeilijk om een beeld te krijgen van de oorzaken van de afname van het ledenbestand. Mogelijke redenen zijn naar mijn mening:

- Afname van de traditionele overdracht van ouder op kind, in feite van vader op zoon. De vanzelfsprekendheid dat kinderen de bijen van hun ouders overnemen, bestaat niet meer.

Verloop aantal georganiseerde imkers in Nederland

Verdeling imkers over imkerorganisaties

- De toenemende vergrijzing. Net als in Duitsland beginnen mensen op steeds latere leeftijd met bijhouden. Mensen blijven dus korter lid, waardoor het ledental ook sneller terugloopt.
- De financiële drempel voor jeugdigen. In cursussen en materialen gaat toch veel geld zitten.
- Gebrek aan tijd en rust. De maatschappij is vrij gejaagd; er zijn zoveel andere mogelijkheden.
- Problemen met de bijen zelf. Uit de enquête van het IKC bleek dat ± 50% van de imkers problemen heeft met bijenziekten. Een tweede probleem is het gebrek aan dracht en als laatste de plaatsingsmogelijkheden. Het is niet zo vanzelfsprekend dat men zijn bijen thuis kwijt kan.

De kernvraag

68 De kernvraag is of het lidmaatschap van een imkersvereniging nog wel nodig is. Wat mist de imker als er geen organisaties meer zijn. Natuurlijk zijn er imkers die zeggen: 'Ik ben geen lid (meer) maar ik weet er nog alles van.' Ze halen hun kennis bij de imkers die nog wel lid zijn, maar dat vind ik niet helemaal eerlijk.

De gevolgen

Wat zijn de gevolgen als er geen organisaties meer zijn? Ik heb die vraag voor een aantal facetten voor de korte en de lange termijn gewaardeerd. Ik heb mijn visie in onderstaande tabel samengevat:

Facet	Effekt op...	
	korte termijn	lange termijn
ziekten	-	--
bestuiving	+/-	--
dracht	+/-	-
spuitschade	+/-	-
opleiding & vakkennis	-	--
onderzoek & voorlichting	-	--
afzet honing	+/-	+/-
alg. belangen	--	--

+/- = gevolgen beperkt
 - = gevolgen ernstig
 -- = gevolgen zeer ernstig

Ik denk dat we aan de imkers die twijfelen duidelijk moeten maken wat er niet meer is als er geen organisaties meer zijn. Er zal geen aandacht meer zijn voor de individuele imker, maar ook niet voor de kleine verenigingen. En die hebben de steun van de organisaties juist zo hard nodig.

Er zal geen overleg meer zijn met de overheid en andere instanties. Ik wil in dit kader de **bestuivingsregeling** onder de aandacht brengen. Van de imkers

die naar het fruit en andere gewassen gaan, gebruikt 70% die regeling!

Bij de rampzalige **spuitschade** van de zomer 1996 hebben de organisaties en de Bedrijfsraad een belangrijk stuk belangenbehartiging gedaan. Overleg met de andere sectoren bij het optreden van **Amerikaans vuilbroed** (AVB) is de laatste jaren heel belangrijk geweest.

Wie moet zich inzetten voor **drachtverbetering**? We hebben als organisaties goede contacten, misschien niet voldoende volgens sommigen, maar wie gaat dat doen als er geen organisaties meer zijn? **Overleg met de Nederlandse overheid en de Europese Unie**. Die overheid trekt zich terug, maar zonder organisaties zal er in ieder geval helemaal geen overleg meer zijn. **Opleidingsfaciliteiten** zullen vervallen. Nu zorgen de organisaties daar zelf voor, maar dat zou verdwijnen. De kennis zal snel afbrokkelen.

Hoe komen nieuwe ontwikkelingen bij de imkers? Voor het sturen en opnemen van nieuwe ontwikkelingen hebben we nu een traject.

Het gevaar is reëel dat de **bestuivingsfunctie**, die economisch de belangrijkste is, verdwijnt. Daarmee gaat een fundament van de zinvolle hobby verloren. De resultaten van **onderzoek en voorlichting** komen onder andere via de vakbladen bij de leden. Maar ook heeft de imker via de organisatie een stem in het onderzoeksprogramma van de Ambrosiushoeve. Dat alles dreigt ook te verdwijnen.

Tenslotte iets over de **bijenziekten**. Ik verwacht daar ernstige problemen als de organisaties zouden verdwijnen. Voor de varroamijt zal de chemie uit de bestrijding verdwijnen en zijn nieuwe methoden keihard nodig. Daarvoor hebben we nu het onderzoek, de voorlichting en onze vakbladen. Dankzij de maatregelen die de organisaties hebben genomen, hebben we de verspreiding van AVB kunnen inperken. Zonder die maatregelen was het een grote puinhoop geworden.

Lidmaatschap nodig?

Op basis van al deze overwegingen kom ik tot de conclusie dat het lidmaatschap nodig is om goed te kunnen imkeren. Daar is wel een aantal voorwaarden aan verbonden, de organisaties moeten het lidmaatschap aantrekkelijker maken, de Bedrijfsraad zal iets moeten doen, maar ook de individuele imker heeft hierin zijn taak. Ik heb dat samengevat onder aandachtspunten.

Aandachtspunten voor de imker

'Imkeren is een vak', zei Lei Hensels altijd. Ik denk

ook dat vakkennis de basis is van een gezonde imkerij. Er zijn nog steeds te veel imkers die bijen in een kast houden maar er verder niet zoveel mee doen.

Vergroten van de vakkennis is belangrijk voor de toekomst. Imkers mogen ook best zich eens wat ruimhartiger opstellen en **het eigen belang wat minder centraal stellen**. De organisaties proberen zaken op de rails te zetten waar de imker zelf niet altijd iets van merkt. De gevolgen van een spuitschade of ziekteproblemen in één regio zijn elders niet merkbaar, maar vanuit de organisaties wordt in het algemeen belang de nodige, ook financiële, inspanning verricht.

Maar de imker moet ook actiever deelnemen aan de verenigingsactiviteiten. Het **melden van calamiteiten** is belangrijk. We dienen niemand met de negatieve benadering dat 'er toch niets mee wordt gedaan'. De imker heeft ook de taak om een beginnende bijenhouder op te vangen. Hij moet begeleiding geven, zodat de nieuweling geïnteresseerd blijft, en er mee doorgaat.

Aandachtspunten voor de organisaties

De organisaties moeten **meer bekendheid geven** aan de imkerij. Wij zijn onvoldoende bekend en komen alleen in de publiciteit als er een calamiteit is, zoals de bijensterfte in de zomer van 1996.

We moeten ook veel **slagvaardiger zijn** als organisaties. Kijk naar de aandacht die de Vlinderstichting krijgt, die beestjes zijn natuurlijk veel 'aalbaarder' maar toch.

Ook in de richting van het onderwijs moeten we input geven en de **bijenhouderij beter promoten**.

Natuurlijk moeten de organisaties er voor zorgen dat de **belemmeringen worden weggenomen**, ten aanzien van de ziektebestrijding, de dracht en het promoten van Nederlandse honing.

We moeten **meer voor de jeugd** gaan doen. We moeten daar een financiële drempel proberen weg te nemen. Hoe, daar moeten we verder over praten.

Ook de **plaatsingsmogelijkheden** van volken verdient aandacht, zeker binnen het stedelijk gebied. Daarvoor zou ook de **teelt van zachtardige bijen** bevorderd moeten worden. Maar ook uit de samenwerking met andere doelgroepen zou groei van het ledental kunnen voortkomen. We moeten ons niet beperken tot de traditionele agrarische organisaties, maar ook proberen in de besturen van andere verwante groeperingen terecht te komen.

Aandachtspunten voor de Bedrijfsraad

We laten een aantal gemeenschappelijke belangen via de Bedrijfsraad lopen. En omdat ik niet zie dat er

De heer van Houwelingen (foto: F.P. Bohlmeijer)

op korte termijn een fusie tussen de bijenhoudersorganisaties plaats zal vinden, zal de positie van de Bedrijfsraad versterkt moeten worden. Dat is zeker belangrijk nu de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap is weggevallen.

Maar dan zal de Bedrijfsraad zijn slagvaardigheid moeten vergroten. De **centrale belangenbehartiging** zal sterker moeten zijn. Nu het Landbouwschap dat niet meer organiseert, zal de Bedrijfsraad ondermeer moeten nadenken over de bestuivingsregeling. Het **praktijkonderzoek** zal moeten worden gestimuleerd. De organisaties, maar zeker ook de individuele imkers, zullen zich daarin veel actiever moeten opstellen. De Bedrijfsraad heeft de taak deze voorstellen in te dienen.

Voorlichtingsfolders uitgeven is een prachtige taak voor de Bedrijfsraad. Dat kost natuurlijk geld. Helaas zijn de imkers nauwelijks bereid hier geld aan te besteden. Het is jammer dat imkers die twee kwartjes die de folder kost, niet willen besteden om de afzet van hun honing te stimuleren.

Het **financiële draagvlak** van de Bedrijfsraad moet verbreed worden. Hoe dat moet gebeuren, weet ik niet. Maar het is wel belangrijk.

Tot slot

Ik wil nogmaals benadrukken dat het lidmaatschap keihard nodig is voor de bijenhoudersorganisaties.

Maar, als dat niet meer als nuttig wordt ervaren dan hebben die organisaties geen bestaansrecht meer. Een zwakke bijenteelt, en zo sterk staan wij niet in het geheel, is dan nauwelijks levensvatbaar. De Bedrijfsraad, de imkerorganisaties en de imkers moeten zich inzetten voor een gezonde bijenteelt. Alleen als we samen sterk staan kunnen we overleven.

Karl Pfefferle en de zwermtijd

In het januarinummer van Bijen heb ik u geschetst hoe de heer Pfefferle zijn bijen in het voorjaar tot een grote broedaanzet weet te stimuleren. Een dergelijke ontwikkeling leidt tot zwermen als de imker niet ingrijpt. Hoe houdt Karl Pfefferle zijn volken onder controle?

Oorzaken van het zwermen

Karl Pfefferle laat zich ook bij het omgaan met zwermgedrag leiden door zijn opvattingen over het functioneren van een bijenvolk. Hieruit volgen logische aanwijzingen voor het juiste handelen. Hij ziet het zwermen als het natuurlijke einde van de voorjaarsontwikkeling. Behalve door de drang tot voortplanting wordt volgens hem de zwerm drift ook door de volgende situaties in gang gezet:

1. Ruimtegebrek. Het overvol raken van de raten met bijen moet zolang mogelijk worden uitgesteld. De bijen moeten zich gemakkelijk kunnen bewegen.
2. Een te groot aanbod van voedersap. Er is een veel groter aantal bijen dan voor de verzorging van het open broed nodig is. De hierdoor overtollige voedsterbijen zijn de licht ontvlambare lont in het zwermkruitvat.
3. Oververhitting. Grote vlakken gesloten broed produceren veel warmte. De werksters wijken dan uit naar de rand van het broednest.
4. Oudere koninginnen. Bij deze volken bestaat een natuurlijke drang naar vernieuwing. Het is de vraag of maatregelen om het zwermen te beteugelen hier nog wel zinvol zijn.
5. Extreme voortplantingsdrift. Van volken met deze eigenschap wordt niet verder gekweekt.

Maatregelen om het zwermen te voorkomen

In Nederland halen de meeste imkers tussen half en eind mei de oude koningin uit het volk. Daarmee wordt de voorjaarsontwikkeling afgebroken. Er ontstaat een broedpauze. Na het doppenbreken, heeft het volk een jonge moeder en wordt er niet meer gezwermd. Pfefferle wil absoluut voorkomen dat er een broedloze periode ontstaat. Een broedstop geeft zes weken later een gemis aan vlieg bijen op de voor hem zo belangrijke 'Tannentracht'. Hij neemt daarom andere zwermverhinderende maatregelen.

Als de tijd van het zwermen is aangebroken worden alle volken nagekeken. Volken met veel speeldoppen

in combinatie met grote plakken broed raken licht in zwermstemming. Hij gaat deze volken bijen afnemen, aderlaten noemt hij dat. Hij slaat vier tot zeven ramen met jonge bijen uit het broednest, via een moederrooster, af in een drie- of vier raamskastje. Dit kastje krijgt twee raampjes met broed in alle stadia en voer. De moeder wordt niet opgezocht. Als onverhoopt de moeder mee is afgeslagen, is ze met behulp van het rooster snel te zien. Ze gaat dan terug in het volk. Volgens zijn theorie moet deze maatregel de zwermneiging onderdrukken omdat hij jonge bijen afneemt waardoor de productie van voedersap wordt vermindert. Ook geeft hij ruimte op de raat doordat hij het aantal bijen vermindert. De volkjes die door deze maatregel ontstaan worden later ingezet bij een koninginnenteelt.

De tussenaflegger

Het aderlaten voorkomt de eerste duw in de zwermrichting. Soms is dat afdoende, het volk krijgt geen zwermplannen meer. Maar daar kan Pfefferle nog niet op vertrouwen. Zwermcontrole blijft nodig en vindt plaats om de 8 à 10 dagen. Door de bovenbak omhoog te klappen en tegen de onderkant van de raten te kijken ziet hij snel of er belegde doppen in het volk zijn. De bijen zijn dan definitief het zwerm pad ingeslagen en halve maatregelen helpen niet meer. In dat geval maakt Pfefferle een tussenaflegger. Het is een wat merkwaardig woord. Het woord 'tussen' slaat op het leggen van een plank tussen de onderbak en de andere bakken. Het woord aflegger betreft het maken van een nieuw volkje.

Het maken van een tussenaflegger gaat als volgt:

Fase 1

Het complete volk wordt terzijde geplaatst. Alleen de bodem blijft op zijn plaats. Dit is van belang voor de vliegbijen die aan komen vliegen. Ze moeten zich meteen thuis voelen. Op de bodem wordt een nieuwe bak geplaatst. Deze bak noemt hij bak 0. In bak 0 komen twee ramen met broed in alle stadia en aan de zijkant ramen met voer. Er mogen geen doppen op die ramen staan. Het is niet nodig dat deze ramen uit het eigen volk komen. Bak 0 wordt verder aangevuld met kunststraat. Op bak 0 wordt nu een plank gelegd met een klein vlieggat voor het volk dat er bovenop komt. Het is belangrijk dat het vlieggat van deze

tussenbodem een flinke vliegplank heeft. De bijen in bak 0 merken dat ze moerloos zijn en gaan aan de voorkant van de kast zoeken. Ze zouden dan het nieuwe vlieggat kunnen vinden en daardoor naar binnen gaan. Het hoofdvolk verliest dan zijn vliegbijen niet en houdt zijn zwermplannen. Met een flinke vliegplank is dit probleem opgelost. Vervolgens wordt het terzijde geplaatste hoofdvolk nagezien op doppen en bovenop deze bak 0 geplaatst. Voor het goed afvliegen is het belangrijk de tussenaflegger vroeg op de dag te maken en bij goed vliegweer.

Fase 2

In bak 0 worden redcellen getrokken. Op dag 9 of 10 wordt de hele kast weer opzij gezet. De oude bodem blijft ook nu weer staan en de oorspronkelijke bakken worden daar op gezet. De oude situatie is daarmee hersteld. In bak 0 worden nu de doppen gebroken want het is niet de bedoeling om jonge moeren te kweken, hetgeen overigens goed zou kunnen. Bak 0 wordt vervolgens met behulp van de krantenmethode verenigd met het hoofdvolk. De ontwikkeling van het volk naar het zwermen is nu voldoende afgestopt. Het is afgelopen met de zwermplannen. Het is de bedoeling van het aderen en het maken van de tussenaflegger om de bijen zonder zwermen door de zwermtijd te krijgen. Een bijkomend voordeel van deze methoden is dat de imker te weten komt welke volken echt zwermtraag zijn.

Gevolgen van het maken van de tussenaflegger

De tussenaflegger is in feite een vlieger op redcellen. De vliegbijen die in bak 0 komen, voelen zich niet hopeloos moerloos en gedragen zich als in een kunstzwerm. Ze bouwen en halen. Het volk dat erboven staat, raakt zijn vliegbijen kwijt. Zijn ontwikkeling stagneert. Veel jonge bijen worden snel vliegbij, waardoor het overschot aan voedersap vermindert. Het volk geeft zijn zwermplannen op. Het verenigen van de tussenaflegger met het hoofdvolk brengt het aantal bijen weer op het oude peil, maar er is ondertussen zoveel in de situatie van het volk veranderd dat de zwermplannen toch uitblijven.

De tussenaflegger in de praktijk

Het afgelopen jaar heb ik eind mei bij zeven volken deze methode van zwermverhinderend toegepast. Bij het nakijken van het hoofdvolk op doppen heb ik ook de moeder gezocht. Toen ik wist dat deze veilig was, heb ik ook wat ramen uit de onderbak voor de kast afgeschud. Mijn vertrouwen in het voldoende afvliegen was niet zo groot. De tussenafleggers bouwden hun

kunstraat prima uit met mooi fijn werk. Ik schat dat ze ook 2 à 3 kg honing verzameld hadden. Niet erg veel, maar eind mei is de dracht in mijn woonplaats gering. Na 10 dagen heb ik de tussenafleggers met behulp van de krantenmethode verenigd met het hoofdvolk. Zouden de zwermplannen nu echt over zijn? Tot 15 augustus heb ik elke negen dagen de volken hierop gecontroleerd. Twee volken bleken bij de eerste controle alweer belegde doppen te hebben. Drie volken na 18 dagen. Daar heb ik toen alsnog de oude moeder uit gehaald. De overige twee volken kregen geen zwermplannen meer. Deze twee waren van begin af aan de beste volken en nu bleken ze bovendien ook nog zwermtraag te zijn. Voor mezelf zie ik hierin een bevestiging van mijn idee dat een goede moeder niet alleen een groot volk opbouwt, maar het ook buiten de zwermtijd onder controle houdt. Het maken van de tussenaflegger als manier van zwermverhinderend was geen groot succes. Bij de heer Pfefferle werkt de methode beslist beter, maar hij selecteert dan ook al jaren op zwermtraagheid. Is een tussenaflegger een zinvolle maatregel?

Het binnen willen halen van de 'Tannentracht', die duurt van eind mei tot eind augustus, is voor Karl Pfefferle de belangrijkste reden om in zijn bedrijfsmethode zwermverhinderende maatregelen op te nemen. In onze Nederlandse situatie is de dracht op de meeste plaatsen na half juli afgelopen. Uit de eitjes die in mei gelegd worden, ontstaan de bijen die de zomerhoning binnenhalen. Ze worden vóór het vertrek van de voorzwerm gelegd. Het verwijderen van de oude moeder is in de meeste gevallen een prima maatregel om het zwermen tegen te gaan en het volk op sterkte te houden. Als de dracht begint is er bovendien weer een jonge moeder en nauwelijks een broednest dat verzorging nodig heeft. Alle bijen kunnen worden ingezet voor de dracht. Het grootste nadeel van deze methode is dat de imker niet te weten komt welke volken echt zwermtraag zijn. Het maken van een tussenaflegger terwille van een goede honing oogst heeft bij een korte zomerdracht weinig zin. Deze ingreep heeft wel zin bij een langdurige dracht en als hulpmiddel bij selectie op zwermtraagheid. Het is interessant om het eens te proberen. Het leert je een heleboel over kwaliteit en gedrag van de bijen.

Literatuur

Pfefferle, K., Imkern mit dem Magazin und mit der Varroatose, 8., überarbeitete Auflage, (1990).

Rozemarijn (*Rosmarinus officinalis* L.)

Het is te kostbaar maar anders had ik deze tekst met bijbehorende illustratie graag een geurtje mee willen geven, de kostelijke geur van rozemarijn. Als ik langs een struikje van deze bijenplant loop kan ik het niet nalaten om even met een hand langs de bladeren te strijken en te genieten van die heerlijke geur, die ongetwijfeld meegaat als de bijen op de bloemen nectar verzamelen.

Eenzame plaats

Rozemarijn is een lid van de lipbloemenfamilie (Labiatae), en neemt binnen de familie een eenzame plaats in, want het is de enige soort van het geslacht *Rosmarinus* L. De plant is van oorsprong afkomstig uit Zuid-Europa en Klein Azië en is reeds in de Oudheid in cultuur gebracht. Omdat zij hier niet erg winterhard is wordt zij vaak gebruikt als potplant.

Smalle bladeren

Een rozemarijnstruik kan één tot twee meter hoog worden en heeft rechtopgaande dicht tegen elkaar staande takken, die bezet zijn met lange smalle zittende bladeren. Als ze nog jong zijn, zijn de takken vierkant en hebben een zachte beharing, later worden ze kaal en krijgen een loslatende schors. De bladeren hebben een langgerekte vorm, van boven zijn ze glad en de onderkant is bezet met een dichte beharing, bestaande uit sterharen en klierharen.

Bewegingen tijdens de bloei

In de oksel van de bladeren ontwikkelen zich korte bebladerde loten, aan het eind waarvan de bloemen staan. De bloeiwijze heeft de vorm van een schijnscherm. De hoofdbloei valt in de maanden maart en april. De bloemkelk heeft een klokvorm en is tweelippig. De onderlip is in tweeën gespleten en de bovenlip heeft aan de punt drie tanden. De bloemkroon is blauwviolet en heeft een buisvormig deel dat even buiten de kelk uitsteekt. Verder heeft de bloemkroon een boven- en een onderlip, de eerste iets teruggebogen de andere met een grote middenlob en aan weerskanten daarvan iets kleinere zijlobben. Behalve tweeslachtige bloemen komen er aan de plant ook eenslachtige voor, waarin de meeldraden ontbreken. De tweeslachtige hebben twee meeldraden, die aan de bovenzijde in de bloemkroon staan ingeplant. Aan het begin van de

meeldraden heeft zich een aanhangsel gevormd, dat een overblijfsel is van twee, niet tot ontwikkeling gekomen, meeldraden.

De stamper is lang en heeft een ongelijk gevorkte stempel. Zowel de stamper als de meeldraden zijn tegen de bovenlip gelegen. Tijdens de bloei komen ze in beweging, eerst buigen de meeldraden omlaag, in dat stadium staat de stamper met nog gesloten stempels recht omhoog. Nadat het stuifmeel is vrijgekomen en eventueel door insecten is meegenomen, gaat de stamper zich tussen de beide meeldraden door krommen en spreiden de beide stempels zich. Nu kan stuifmeel van bezoekende insecten worden opgenomen. De overdracht van het stuifmeel gebeurt nototrib, dat wil zeggen dat het stuifmeel via de bovenzijde van de insecten wordt overgedragen. Het notum is het rugschild van de bijen.

Honing van uitzonderlijke kwaliteit

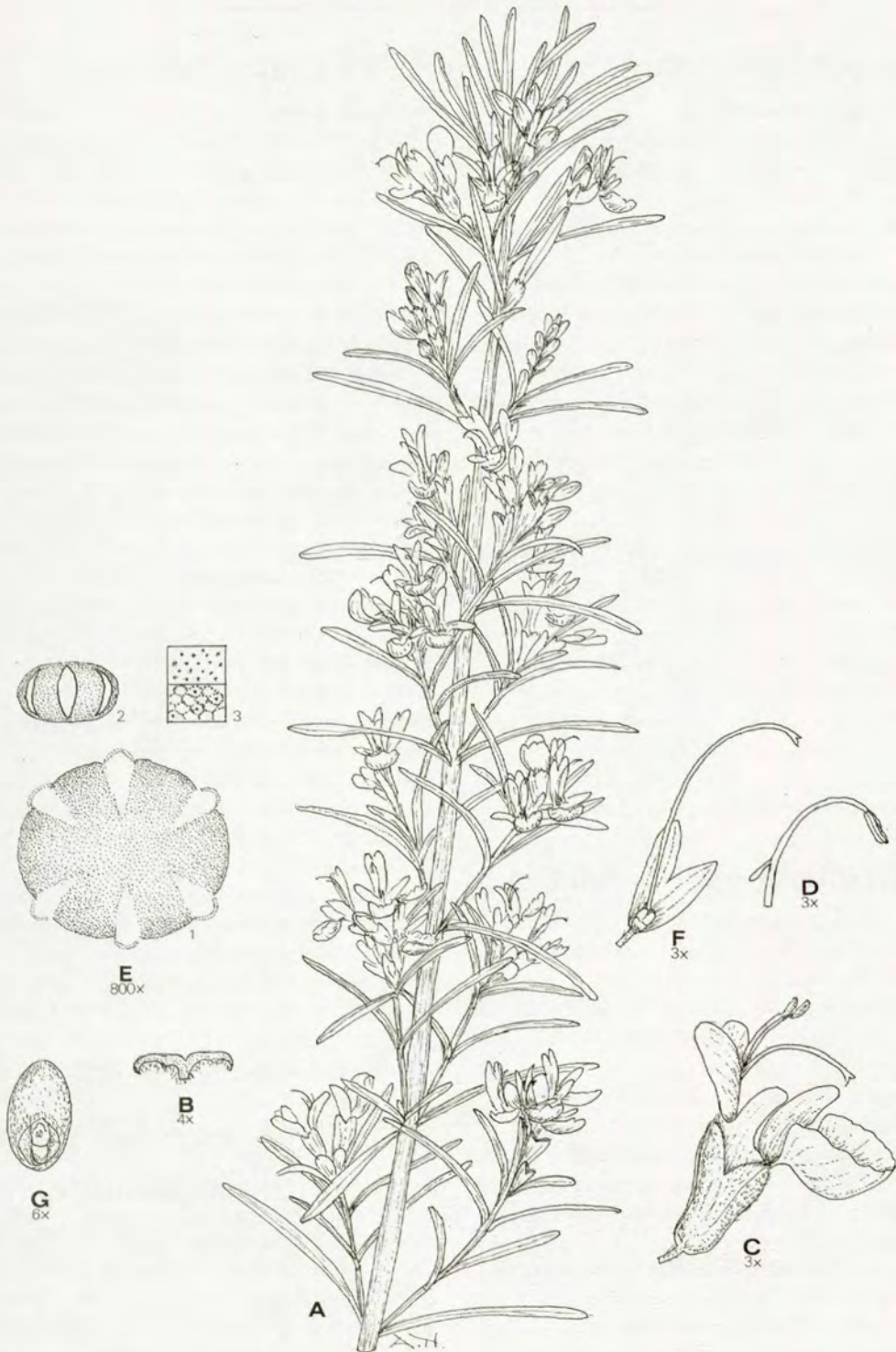
Het nectarium is onder in de bloem gelegen. Gezien de plaats waar het stuifmeel op de bij wordt gebracht, ligt het voor de hand dat voornamelijk nectar op de bloemen wordt verzameld. De honing is van uitzonderlijke kwaliteit. Reeds in de eerste eeuw van onze jaartelling werd de rozemarijn om haar voortreffelijke honing als bijenplant aanbevolen door Lucius Junius Moderatus Columella, een in Spanje geboren Romein, die later naar Rome vertrok. Daar heeft hij twaalf leerboeken geschreven over de landbouw. In zijn tiende boek, waarin hij bijenteelt behandelt, geeft hij aanbevelingen voor de bijenweide. Hij rekent daarin de rozemarijnhoning tot de edelsoorten, naast die afkomstig van onder andere tijm, marjolijn en steentijm.

Geneeskrachtig

De plant bevat vluchtige oliën met geneeskrachtige eigenschappen. Ook in de cosmetica wordt er gebruik van gemaakt. De bladeren geven aan gerechten een bijzondere smaak.

Vermeerdering

Uit het vruchtbeginsel vormen zich maximaal vier nootjes, waaraan, als ze afvallen, een deel van de bloemas blijft hechten. Mieren eten van het aanhangsel en zorgen, als ze de nootjes meenemen, voor de verspreiding. Rozemarijn laat zich ook heel gemakkelijk vermeerderen door stekken.

Rozemarijn (*Rosmarinus officinalis* L.)

A tak met bloemen; **B** doorsnede blad; **C** bloem in het vrouwelijk stadium; **D** meeldraad;

E stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal, 3 korreloppervlak; **F** stamper; **G** nootje.

Tübinger bloemenmengsel

Door de afdeling bijenteelt van de Universiteit van Tübingen in Duitsland is een bloemenmengsel ontwikkeld voor gebruik op braakliggende gronden ter verbetering van de dracht voor honingbijen en andere bloembezoekende insecten zoals vlinders, hommels, zweefvliegen en solitaire bijen.

Op de Ambrosiushoeve is in 1996 de Tübinger Mischung uitgetest. Het bloemenmengsel werd half mei uitgezaaid. Er werd 7 kg zaad per ha gebruikt. Gedurende vier en een halve maand, van begin juli tot half november, leverde dit mengsel bloemen die door bijen werden bezocht. Als gronden dus langere tijd beschikbaar zijn is de Tübinger Mischung een geschikt bloemenmengsel.

74

Ambrosiushoeve op Internet

De Ambrosiushoeve is per E-mail te bereiken onder ambros@pi.net

Ambrosiushoeve heeft ook een eigen homepage op Internet. De Ambrosiushoeve is op internet te vinden onder <http://home.pi.net/~ambros/home.html>

Op de homepage van de Ambrosiushoeve is o.a. informatie te vinden over het onderzoek, de publicaties en de medewerkers van de Ambrosiushoeve.

Ambrosiushoeve: servicepunt

De Ambrosiushoeve is het servicepunt voor de bijenhouderij sinds het meldpunt voor bijenziekten van de RVV is opgeheven.

Bij problemen met bijenziekten kunt u dit melden aan de Ambrosiushoeve (013-5425888) op maandag t/m vrijdag van 09.00-17.00 uur. Naar aanleiding van het telefoongesprek kan een monster dode bijen opgestuurd worden naar de Ambrosiushoeve. Het monster dode bijen wordt onderzocht op bijenziekten waarna de bijenhouder adviezen worden gegeven om het probleem op te lossen. Deze service van de Ambrosiushoeve is gratis.

Residuen van bestrijdingsmiddelen kunnen door de Ambrosiushoeve niet worden vastgesteld omdat daarvoor geen apparatuur beschikbaar is.

Bij vergiftiging van bijen altijd de AID inschakelen. Voor telefoonnummers, zie achterin Bijen.

Amerikaans vuilbroed

Na een periode van veel uitbraken van Amerikaans vuilbroed (AVB) in 1993 en 1994 is het aantal uitbraken gelukkig weer gedaald. In 1996 is zelfs geen enkele keer AVB gevonden in Nederland.

De verspreiding van *Paenibaccillus larvae*, de bacterie die AVB veroorzaakt, gebeurt vaak door de bijenhouder zelf door het uitwisselen van bijen, broed en bijenteeltmaterialen. Vooral bijenhouders die actief zijn met koninginnenteelt wisselen vaak materialen uit. In Duitsland is een methode ontwikkeld om vast te stellen of in bijenvolken *Paenibaccillus larvae* aanwezig is, voordat de verschijnselen van AVB zich openbaren. Hiervoor wordt met een lepel suiker/honing verzameld van de randen met voer boven het broednest.

Standaard wordt er een mengmonster van ongeveer 400g. gemaakt van zeven bijenvolken van een bijenstand. Dit mengmonster wordt in het laboratorium onderzocht op *Paenibaccillus larvae*. In Nederland kan een bijenhouder tegen geringe kosten dit onderzoek laten doen bij het laboratorium van ID/DLO in Lelystad. Het adres is:

Instituut voor Dierhouderij en Diergezondheid ID-DLO, Edelhertweg 15, Postbus 65, 8200 AB Lelystad, 0320 238 238.

Om, bij de aankoop van koninginnen of larfjes, de insleep van AVB op de eigen bijenstand te voorkomen, is navraag van een onderzoeksrapport bij de leverancier nodig. Koop dus alleen koninginnen en larfjes bij koninginnetelers die vooraf hun teeltvolken op deze wijze hebben laten onderzoeken.

Invoer van koninginnen, bijenbroed, bijenvolken en andere bijenteeltmaterialen is alleen toegestaan met een gezondheidsverklaring van een officieel erkende instantie uit het land waarvan de bijen afkomstig zijn.

Richtlijnen voor het testen van bestrijdingsmiddelen

In verband met de standaardisatie van testmethoden om de giftigheid van bestrijdingsmiddelen op bijen te testen wordt gestreefd naar uniforme richtlijnen. Deze internationale richtlijnen worden opgesteld door de OECD. De OECD is de wereldwijde organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling. De Ambrosiushoeve is, als toonaangevend onderzoekscentrum op dit gebied, betrokken bij het opstellen van deze richtlijnen.

Varroamijt-resistent?

Imkeren met volken die resistent zijn tegen de varroamijt, dat is de droom van elke imker. Maar wanneer is een volk resistent? Als je geen bestrijding meer hoeft uit te voeren. Als alle mijten die op de bodem vallen zijn beschadigd, kun je dan spreken van resistentie? Beschadigd omdat de bijen de mijten kapot bijten.

Alois Wallner uit Oostenrijk selecteert op deze eigenschap. In zes jaar tijd heeft hij volken gekweekt, waarin 80% van de mijten die op de bodem terechtkomen, beschadigd zijn. Maar is dit een teken van verweer tegen de varroamijt? Vallen er ook meer mijten in een volk met deze 'killerfactor'? En blijven er dus minder mijten in het volk over dan in andere volken zonder deze bijtneigingen?

Vergelijking met andere volken moet dit bewijzen. Gerhard Liebig van het bijeninstituut in Hohenheim is hiermee aan de slag gegaan. Jonge koninginnen werden in vegers ingevoerd en naar verschillende standplaatsen gebracht om ze te kunnen vergelijken. De koninginnen kwamen van elf verschillende bijenstanden, waaronder dus die van Wallner. De jonge volken werden over tien standplaatsen verdeeld, waarbij er op elke standplaats één volk stond van tien verschillende bijenstanden, en twee van Wallner. In totaal werd deze proef met 120 volken uitgevoerd. De volken met de jonge koninginnen werden in de tweede helft van juli gemaakt, en daarna werd er om de drie weken een schatting van het aantal bijen geregistreerd. De eerste schatting tussen 19 en 23 augustus, de tweede in week 37 na het geven van de wintervoorraad, de derde in week 40, waarna de volken werden behandeld met mierenzuur. Deze 85% mierenzuur was bij de vierde schatting in week 43 verdampt. Uit eerdere proeven was gebleken, dat deze manier van mierenzuurgebruik een mijtenuitval geeft van 99%. Ook werden elke week het aantal mijten geteld dat naar beneden was gevallen, gedurende de gehele proef. Alle volken hadden de mierenzuurbehandeling goed doorstaan.

Er waren grote verschillen in varroabesmetting tussen de volken. Het aantal gevallen mijten vóór de mierenzuurbehandeling varieerde van 0 tot 776 per volk per week met een gemiddelde van 59 mijten per week. De oorsprong van de bijen telde mee, sommige gaven een hoge besmetting, andere een zeer lage. De volken met de koninginnen van Wallner lagen wat betreft het aantal gevallen mijten precies bij het

gemiddelde. Na de behandeling met mierenzuur zou je verwachten dat uit de volken van Wallner minder mijten zouden vallen, omdat die al door de bijen uit het volk waren verwijderd. Helaas bleek dit niet het geval, ook wat dit betreft lagen deze volken dicht bij het gemiddelde: 2,3% van de mijten was in de week voor de mierenzuurbehandeling op de varroabodem gevallen. Van twee andere oorspronkelijke standen was dat zelfs meer dan 8%, een veel beter resultaat. De resultaten zijn voor imkermeester Wallner tot nu toe niet erg hoopgevend. De proeven worden komend voorjaar voortgezet.

Deutsches Bienen Journal 1996(12)

Geluid als communicatie

De bijendans is een vorm van communicatie tussen de bijen om aan te geven waar voedsel te halen valt. Maar hoe volgen de werksters de dans in een donkere kast? De dansende bij blijkt ook geluid te produceren. Bij proeven met een 'stomme' robot-bij konden de werksters de dans niet goed volgen, ze vonden de voederplaats niet. Werden echter ook de geluidsignalen van de dansende bij nagebootst, dan vonden de bijen wel de weg naar de voederplaats. De honingbij, waarvan men tot voor kort dacht, dat ze doof was, blijkt toch te kunnen horen. Haar gehoororgaan zit in de knik van haar voelspriet. Ze hoort alleen relatief lage tonen, tot 500 trillingen per seconde (een mens kan tonen horen tussen 15 en 16000 trillingen per seconde).

Ook kleine trillingen van de raat kunnen bijen voelen. Het tuten en kwaken van een jonge koningin wordt gemaakt doordat ze met haar borststuk trilt en deze trillingen door de raat verder worden verspreid. Bijen voelen deze trillingen met hun poten. Ook werksters kunnen zo geluid produceren. Als een werkster een dans van haar collega volgt, drukt ze zich zo nu en dan tegen de raat en produceert met behulp van haar vliegsieren een korte pieptoon. De danseres onderbreekt dan vaak haar dans om de omringende bijen iets van het gevonden voer te laten proeven.

Nog een praktische tip waar de bijendans bij wordt gebruikt: roverij treedt vaak op als je in de buurt van de kasten een paar raten neerlegt, die schoongegeten moeten worden. Pas bij een afstand van ongeveer 100 meter gaan de bijen een kwispeldans maken,

waarbij richting en afstand worden aangegeven. Is het voer op een afstand van minder dan 100 meter dan wordt de rondedans gemaakt. Deze dans betekent dat er voedsel dichtbij is. En je burens zijn natuurlijk heel dichtbij, dus daar kan je fijn de honing wegkappen. De volgende keer als er weer raten moeten worden leeggemaakt door de bijen, moet je ze op meer dan 100 meter van de stand neerleggen, de kans op roverij is dan veel kleiner.

Schweizerische Bienen-Zeitung 1996(12) en Beekeeping 1996(10)

Nieuw papier

76 Het zal de attente lezer niet zijn ontgaan. Vanaf het vorige nummer (februari 1997) wordt *Bijen* op een andere papiersoort gedrukt. Hoewel het gebruik van dit nieuwe papier een geringe kostenbesparing betekent, was dit niet de belangrijkste reden van onze overstap. In de loop der jaren zijn er klachten over het glanzende papier bij ons binnengekomen. De redactie vertrouwt er op met de keuze voor dit andere papier tegemoet te komen aan de wens van velen.

Boekenlijst

Bij de IBRA (International Bee Research Association) is in november 1996 een nieuwe lijst van uitgaven verschenen. Geïnteresseerden kunnen deze lijst aanvragen bij: **IBRA Publications Sales**

International Bee Research Association
18 North Road, Cardiff CF1 3DY, United Kingdom.
Telefoon (+44) 1222-372409, telefax 1222-665522,

Oproep!

Zoals u misschien al bekend is zal van **1 tot en met 6 september 1997** het 35^e Apimondiacongres worden gehouden, in **Antwerpen**. Dit congres staat in het teken van het 100-jarig bestaan van de imkerscongressen. Om de ruimten tijdens dit congres een feestelijk accent te geven, is de organisatie op zoek naar vlaggen (of standaards) met bijen- of korvenmotief. De organisatie roept u bij deze op om vlaggen of standaards ter beschikking te stellen. Uiteraard worden de vlaggen verzekerd gedurende de periode van het congres. Wij verzoeken u telefonisch of schriftelijk contact op te nemen met **K. Gladines, Groot Veld 11, B-2550 Kontich, België, Tel. en fax 0032-3-457.78.13.**

Vloeibaar goud

Frans Janssen

Voor mij ligt een bijzonder boek. Het is een vertaling van 'A taste of Honey'. Afgaand op de titel mag je veronderstellen dat het over honing gaat. En dat is juist. Maar het gaat over veel meer.

Op populaire wijze wordt een historische schets gegeven van de honingbij, de soorten bijenonderkomens wereldwijd en het gebruik van honing vanaf de oudheid. Bijzonder interessant is het hoofdstuk over 'Gezondheid en Schoonheid'. Beroemde gekroonde hoofden en hun maîtresses passeren de revue; allemaal zijn of heel oud geworden of lang mooi gebleven dankzij het in- of uitwendig gebruik van honing. Favoriet bij Madame de Pompadour, de laatste beruchte maîtresse van Lodewijk XV, was een 'adstringerend lavendelmasker op basis van honing, lavendelolie en rozenwater', dat rimpels deed verdwijnen. Kostelijke recepten met honing vormen het grootste deel van het boek. Smult u even mee? Wat dacht u van een prei-terrine met honing en een mosterdvinaigrette, lamsribstukjes geglaceerd met tijm en honing en als toetje: gecaramelliseerde appeltjes met honingijs? En alles met prachtige afbeeldingen; het water loopt je in de mond!

Aan het eind van het boek snap je ook waarom men in 't Engels zijn geliefde: 'honey', noemt. Trouwens, klinkt 'honey-moon' niet veel beter dan ons saai 'witte-broods-woeken'?

'*Het vloeibaar goud dat Honing heet*' is een mooi uitgevoerd prentenboek met een schat aan prettig leesbare wetenswaardigheden. Maar, het is bovenal een verrukkelijk receptenboek. Dat hier en daar slordige en soms vreemde vertalingen staan -de vertaler was vast geen imker- doet daar nauwelijks afbreuk aan.

Auteurs: Jane Charlton en Jane Newdick.

Uitgeverij: Kosmos - Z&K Prijs f39,90.

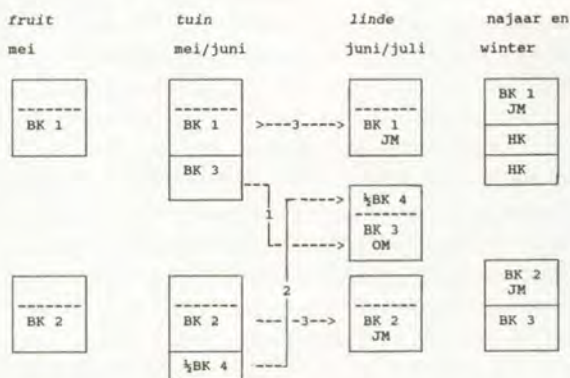
Imkergedrag

Wat te denken van een imker die na de jaarwisseling naar zijn bijen gaat, hen een goed jaar wenst en iets broemt van 'meiden hou je taai en tot gauw'? Hoewel niet misplaatst met het huidige winterweer oordeelt een buitenstaander al gauw dat deze figuur rijp is voor paviljoen acht. Maar imkers weten beter, begrijpen het. Het zegt iets over de speciale band tussen imkers en immen die altijd heeft bestaan en altijd zal blijven bestaan. Het loopt als een onzichtbare draad door het bijenjaar. U herkent het vast wel. De imker die vol bewondering verhaalt over de pas-uitgebouwde raat. De imker die op een zomeravond stilletjes wegdroomt bij zijn volken midden in een uitwaaierende geurgolf van rijpende honing. De imker die tijdens warm zomerweer houtjes onder de dekplank schuift voor een betere ventilatie. De imker die in het najaar als wachtbij naast een volkje zit en fanatiek wespen wegvangt. De imker die enthousiast verhaalt over het eerste stuifmeel dat hij aan het vlieggat heeft gezien en de volken prompt met de fles een slappe suikeroplossing voert om de groeiende vraag naar water te dekken. En zo kunnen we nog een tijdje doorgaan. Ook een staaltje typisch imkergedrag is het bedenken van een andere manier van aanpak. Hoe vaak hebben we het niet gezegd, gedacht of gehoord: 'Volgend jaar doe ik het anders'.

Imkeren met kleine kasten

Een imker uit Amstelveen ging het ook anders doen. De Aalstermethode werd verlaten en het werd imkeren met voor elk volk één broed- en één honingkamer. Niet zozeer omdat de bijen hem daar toe dwongen want hij is een zeer bekwaam imker, maar de leeftijd ging parten spelen. Naar de linde moest er flink met de volken worden gesjouwd en dan tikt een broedkamer minder aardig aan. Er was echter meer en daarvoor laat ik deze imker zelf aan het woord. 'Vroeger heb ik jaar na jaar verwoed geprobeerd broed in de tweede broedkamer te krijgen volgens algemeen imkerrecept. Als dat eens lukte had ik in elk geval geen voorjaars honing. En al gaat het me niet om de honing, het is wel de graadmeter voor je vakmanschap. Toen heb ik de volken op één broed- en één honingkamer naar het fruit gebracht en hoewel ik nooit een volle honingkamer van het fruit heb komt het kort daarna meestal wel goed. Ik heb nu tenminste jaren achtereen geslingerd van de voorjaarsdracht. Met kleine kasten naar het fruit betekent dat de volken minder sterk kunnen groeien.

Natuurlijk houdt dit zwermrisico in bij heel mooi weer tijdens de fruitbloei, dus houd ik wel een paar bakken in reserve. Overigens hebben de 'IJsheiligen' een voldoende remmend effect. Voor alle duidelijkheid, het is een methode die bruikbaar is bij een trage voorjaarsontwikkeling. Na het fruit komen ze op het bijenpark te staan; daar wordt goed gehaald en dan moet je oppassen voor zwermvlucht. Ik wil echter niet één op één uitbreiden zoals bij de Aalstermethode, want ik wil ongestoord met vakantie en bij de Aalstermethode moet je volken regelmatig laten afvliegen en weer terugschuiven en dat past niet in mijn vakantiebeeld. Daarom maak ik van elke twee volken er drie. Die drie volken (weer op één broed- en één honingkamer) zijn dan zo sterk dat ze alle drie produktievolken zijn op de linde en dat levert meer op dan twee grote volken met grote broedruimte en dus flinke broedaanzet'. Dit is het schema.

Handelingen na het fruit

Ik ga uit van twee kasten. De ene kast krijgt een tweede broedkamer en ik zorg er voor dat de moeder ook in aan de leg komt. Meestal is het volk er helemaal aan toe. Het andere volk geef ik een honingkamer onder of boven het broednest zodat ook deze moeder haar gang kan gaan. De honingkamerramen moeten wel werkstermaat bevatten. Eén of twee weken later heb ik aldus een broed- en honingkamer met flink wat broed.

Stap 1 De tweede broedkamer (3) met de oude moeder komt in een nieuwe kast.

Stap 2 Een dag later dood ik de oude moeder van het tweede volk en zet de honingkamer met broed op bak 3 en verenig beide volksdelen met de krant. Er is een nieuw volk ontstaan met een oude moeder met een bak broed en een honingkamer met weldra uitlopend

broed boven het rooster. Als de linde bloeit kunnen ze daarin de honing kwijt.

Je kunt het volk op z'n plaats laten staan en dan vliegen de vliegbeijen terug op de oorspronkelijke volken. Dat kan als er voldoende jonge beijen in het derde volk achterblijven, anders kun je het volk beter op een andere plaats zetten of direct naar de linde brengen.

Stap 3 Er moet een nieuwe koningin komen in volk 1 en 2. Dat kan op twee manieren. De mooiste is om vooraf koninginnen te kweken en die in te voeren als ze bevrucht zijn. Lukt dit, dan kan de jonge koningin het best worden ingevoerd als acht dagen na het verwijderen van de oude moer alle doppen worden gebroken en het volk hopeloos moerloos is. Een andere methode is om het volk zelf een jonge moer te laten kweken op redcellen die na stap 1 en 2 worden aangezet. Dan doppen snijden op het moment dat de eerste moertjes uitlopen. Bij voorkeur deze volken dan direct naar de linde.

Wat heb ik bereikt?

Op de linde staan nu drie volken op 1 1/2 bak, waarvan twee met een jonge (on)bevruchte moer en één met een oude moer. Ik ga nu redelijk rustig met vakantie want alle drie moeten ze het volk opbouwen, dus wachten ze wel even met zwermen. Als de linde goed draagt vergeten ze het zwermen helemaal. Na terugkomst van vakantie houd ik de potjes onder de kast.

Stap 4 Terug van de linde verwijder ik de oude moer van het derde volk en verenig de volken weer tot twee stuks, waarbij ik de broedbak boven zet. Ik winter vroeg in en eind augustus kan ik op mijn lauweren gaan rusten. Zelfs eerder dan de beijen. Het lijkt misschien ingewikkeld, maar het valt best mee. Het is een soort aangepaste Aalstermethode waarbij je in plaats van twee zesramers een produktievolk maakt. En nogmaals, ook dit is een basismethode, het raamwerk, waarvan incidenteel moet worden afgeweken, al naar gelang de omstandigheden zoals het weer of een zeer produktieve moer.

Naschrift

Ik kan me wel vinden in de beschreven aanpak. Mijn voorbereiding op de voorjaarsdracht is precies eender (zie **Bijen** 5(9): 234 (1996)). Het koude zeewater zorgt hier voor de trage voorjaarsontwikkeling. Toch is het me ook in 1996 gelukt om voorjaars honing te slingeren, geen volle honingkamers maar toch. Uit onderzoek bleek een pollenaandeel kruipwilg van 75%, wilgenhoning dus.

We zijn de laatste decennia opgevoed met de regel om sterke volken te kweken omdat dan alleen honing

is te oogsten. Maar ook deze regel is niet waterdicht. Als imker moet je inspelen op de drachtwaarde van de omgeving en daarom is kennis van de drachtweide zo belangrijk. Jarenlang heb ik geïmkerd in het beijenparadijs, een standplaats in de bebouwde kom met een overvloed aan nectar/stuifmeel gevende bloemen/bloesem plus akkerbouw binnen vliegafstand (bonen). Het resultaat? Een stormachtige voorjaarsontwikkeling met supervolken. En als ik spreek over supervolken dan zijn dat ook supervolken. Als voorbeeld mijn aantekeningenboekje uit 1990.

'Dertig maart alle volken tien tot dertien raten broed. Op 26 april volk 3 zestien raten broed over drie bakken verdeeld, prachtige koningin met fraai slank achterlijf, geen spoor van zwermneiging. Prachtig zulke volken, juweeltjes om te zien. Maar geloof me, bij supervolken horen superproblemen. Op een gegeven moment willen ze zwermen. Als imker kan je nu naar links of naar rechts sturen, vol gas vooruit of achteruit geven, maar de dames gaan gewoon hun eigen gang. De honingoogst was meestentijds zeer overvloedig en dat was de bekende pleister. Het leuke van de beschreven methode is dat met kleine volken en een fijn afgestemde aanpak een goed resultaat is te halen. En mocht het dit jaar niet lukken, dan doen we het het volgende jaar gewoon anders, weet u nog? Veel succes dit jaar.'

P.S. In **Bijen** 5(2): 40 (1996) sprak ik vol lof over het vele werk dat in afdelingen wordt verzet om een afdelingsblad samen te stellen. Ik ben erop aangesproken en terecht. De afdeling waar ik zelf lid van ben geweest 'Amstelland' ontbrak in het rijtje. En ze mogen er toch echt wel zijn met in 1997 de twintigste jaargang. Excuus en proficiat!

Het weer in maart

Het weer in maart van de afgelopen vijf jaren uitgezet tegen het landelijk gemiddelde over de periode 1960-1990. In dat tijdvak bedroeg het gemiddeld aantal uren zonneschijn 105, de hoeveelheid neerslag 58 mm en de maximumtemperatuur 8,9°C

Maart-maanden					
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag (mm)	Max.temp	(°C)
1992	somber		nat	zeer zacht	(12,8)
1993	zeer zonnig	(180)	zeer droog	(11)	zeer zacht (10,4)
1994	normaal		zeer nat	(92)	zeer zacht (10,4)
1995	zeer zonnig	(182)	nat	(85)	zacht (9,2)
1996	zonnig	(135)	zeer droog	(14)	koud (7,0)

Geraadpleegd

Vunderink, D., Imkeren met kleine kasten, 'Bij Praten', VBBN subvereniging Amstelland 15(54): 007, december 1992.

Propolis verzamelen

Volgens Mevrouw Goedegebuure zijn er tientallen imkers die spontaan en belangeloos propolis hebben verzameld. Geweldig! Hoewel ik niemand wil afschrikken en het verzoek van de familie Van Harn van harte ondersteun, vraag ik toch uw aandacht voor het volgende. Laten we zorgen dat de propolis die we geven zo schoon mogelijk is. Het gaat hierbij niet over houtsplinters en bijenpootjes, die in het schraapsel kunnen voorkomen. Die blijken relatief gemakkelijk eruitgehaald te kunnen worden.

Het is bekend dat de middelen die gebruikt worden bij de varroabestrijding residuen achterlaten in was. Ze blijken dit ook te doen in propolis. Ook loodhoudende verf en andere houtverduurzamingsmiddelen kunnen dit produkt verontreinigen.

Propolis laat zich gemakkelijk winnen door onder de dekplank een stuk metaalgaas te leggen. De bijen houden niet van metalen en oneffen oppervlakten en gaan daarom dit gaas met propolis bekleden. Het mag niet te ver van de bovenkant van de raampjes af

Boven: bij met het korfje vol propolis.
Onder: vliegopening van een korf met propolisklompjes.
Foto's A.M. Millington Ward

liggen want dan gaan de bijen was toevoegen. Gaas met een maaswijdte van 3 mm is geschikt. Bij een maaswijdte van 2 mm wordt een groot deel van het oppervlak ingenomen door de metalen draden en kan er minder propolis gewonnen worden. Bij een maaswijdte van 4 mm hebben de bijen de neiging om ook was toe te voegen en daardoor is de propolis minder zuiver. Als de bijen het gaas hebben volgekit kan het in de diepvries gelegd worden. Als alles goed koud is, kan de propolis gemakkelijk van het gaas worden gehaald door het te buigen of af te krabben. Op deze manier is een betrekkelijk zuiver produkt te winnen. Er zijn ook kunststofmatten voorzien van gleufjes voor dit doel in de handel.

M.J. van Iersel, Udenhout.

Bestuiving in een kas

Hier een ervaring met de bestuiving van bijen in een glazen kas. Omdat de bijen langzaam stierven, ben ik aan het denken gegaan. Ik kwam tot de conclusie om zelf een kast te timmeren. Daarin zaten twee vliegopeningen, een opening met vliegplank voor de binnenzijde en een voor de glazen wand zonder vliegplank. Dit om de kast zo dicht mogelijk tegen het gat in de glazen wand te kunnen plaatsen, zodat er geen bijen tussendoor zouden kunnen vliegen. Een plastic tunnel biedt soms uitkomst. De volken hebben zich toen vrij goed ontwikkeld. Het plaatsen van de volken moet op het Oosten of op het Zuiden, anders waait de wind er door en dat werkt negatief.

L.J. Jochems, Zutphen

Methode Pfefferle

In een aantal recente nummers van *Bijen* is door de heer Van Iersel ingegaan op de bedrijfsmethode van Karl Pfefferle. Daarin wordt op onderdelen instemming betuigd met bepaalde aspecten en handelingen. Waar het de keuze van goede moeren betreft kan ik volledig aansluiten, maar met alle andere aspecten heb ik nogal wat moeite. Mijn belangrijkste bezwaar is het regelmatig openkrabben van enkele voerramen, niet zo zeer vanwege deze niet erg natuurlijke methode (die hij als bedrijfsmethode wel pretendeert te hebben), maar meer om de hoeveelheid werk, het steeds opnieuw storen en niet in de laatste plaats, omdat het in die praktijk zowat zeker is dat ook suiker(water) in de honing terecht komt. Het is mijns inziens bovendien een groot nadeel om honing op te

laten slaan in meer dan eenmaal bebroede raat. Als nadeel beschouw ik tevens de kostbare grote hoeveelheid suiker, die ook nog eens behoorlijk in de weg kan zitten. Bij mij (Walcheren) is door de jaren heen 12 kg suiker ruim voldoende gebleken. Tenslotte moet bedacht worden dat volken op vier broedkamers niet te verhuizen zijn: je kunt ze gewoon niet tillen. De methode Pfefferle kan dus slechts op een vaste stand worden gebruikt. Welke imker heeft een dergelijke stand met steeds een goede dracht?

De door mij toegepaste bedrijfsmethode is in de praktijk ontstaan en is geheel gericht op twee hoofddrachten: voorjaar (paardebloem, fruit, cotoneaster) en luzerne (voorafgaand aan de tweede snede, eind juli t/m 3e week augustus). De eerste dracht heb ik op mijn thuisstand. Na het honingafnemen wordt gereisd naar de zomerdracht.

80

In mijn methode worden de meeste ramen uitgebouwd door natuurswermen. De voorjaarsvolken krijgen geen kunstraat, om zo snel mogelijk honing te kunnen opslaan met zo weinig mogelijk verlies door ratenbouw en imkersstoringsen. De bouwdrift laat ik ze uitsluitend botvieren in speciale darrenramen. Van dit laatste wil ik nog zeggen, dat ik darren als mijn vrienden beschouw in tegenstelling tot wat ik bij veel andere imkers wel hoorde en in literatuur lees. Ik zie graag veel darren in mijn volken en ik geef de bijen dan ook ruimschoots de gelegenheid om darrencellen aan te maken, maar dan wel in de door mij daartoe bestemde ramen. Van honingverlies om die reden is mij nog nooit iets gebleken, eerder het tegendeel: de darrenmassa's zijn natuurlijke isolatiedekens aan de onder- en zijkanten van het broednest, zodat dit zich optimaal kan ontwikkelen.

Op sommige bijenmarkten vinden keuringen plaats van bijenvolken, waarbij het aanwezig zijn van darrencellen minpunten oplevert. U zult begrijpen dat ik aan een dergelijke, in mijn ogen onnozele, keuring niet zal meedoen. Het afwezig zijn van darrencellen zou met puntverlies gestraft moeten worden, want een dergelijk volk is onvolwaardig in de zomerperiode.

Van de in de artikelen van Van Iersel genoemde inactiviteit in de eerste broedkamer is bij mij dan ook zeker geen sprake, ondanks de grote ventilatiegaten (20x15 cm) in de bodems en de vliegspleet van ca. 2 cm hoogte. In de drachtperioden staan mijn volken op vier broedkamers (Spaarkast), met een rooster boven de tweede broedkamer. De uitgebouwde zwermramen doen in de loop van de zomer dienst als honingkamer en zijn dus niet bestemd voor uitbreiding van het aantal volken. Het is al een voldoende groot probleem om jaarlijks niet meer volken in te

winteren dan het jaar ervoor.

De methode van Pfefferle spreekt mij wel aan vanuit de gedachte dat een volk groot moet zijn om veel honing te kunnen halen; dat kan echter alleen als de moeren van topkwaliteit zijn en in topconditie verkeren. Een aanvullende voorwaarde is dat de volken genoeg ruimte hebben. Het gemiddelde van de Nederlandse imker in het voorjaar van twee broedkamers en één honingkamer is inderdaad nauwelijks voldoende, wel om bijen te houden, maar niet om honing te oogsten. De door mij gesignaleerde nadelen van de methode Pfefferle zullen mij niet vlug aanleiding geven om iets dergelijks te proberen. Ik zal voorlopig maar bij mijn eigen aanpak blijven.

Ik realiseer mij dat de door mij toegepaste methode allerlei onnatuurlijke aspecten heeft: het gebruik van een moerrooster, het na ca. vier weken al opruimen van zwermen en gerichte koninginnenteelt waarin het volk zelf geen keuze heeft. Toch geeft het op deze wijze houden van bijen mij veel plezier en relatief veel (echte) honing.

Het is overigens heel leuk en leerzaam om kennis te nemen van andere praktijken en daarom heb ik waardering voor deze beschouwingen van Van Iersel. Dat geldt trouwens ook voor zijn mening (januari 1997) over honingsoorten en -keuringen, waar ik het van ganser harte mee eens ben (mijn met zorg bereide crémehoning werd bij de laatste keuring ingedeeld in de klasse 'kristalliserend!').

A.H. de Wilde, Koudekerke.

'Gescher' dichtbij

'Gescher is dichterbij dan gedacht'. Dat was althans de ontdekking van een dertigtal imkers van de groep Overijssel-Oost van de VBBN. Op zondag 9 juni bezochten wij die plaats vlak over de grens bij Winterswijk.

Onze gastheer en imker-collega, de heer Kreijelkamp, verwelkomde ons voor het bijenmuseum. Hij zou ons kennis laten maken met wat de imkervereniging ter plaats te bieden had. Maar op het programma stond eerst nog het bezichtigen van het beroemde klokkenmuseum. Voor de meesten van ons zijn die grote kerkklokken een interessante bezienswaardigheid, maar we hadden zoveel geschiedenis achter de ontwikkeling van de luiklok niet vermoed.

Na een gezellige lunch werd een bezoek gebracht aan een kleine bijenstand in Letbos. Hier demonstreerde de heer Kreijelkamp zijn kundigheid en kennis. Blevens

sommigen aanvankelijk nog op afstand, al gauw merken zij dat wij van de bijen niets te duchten hadden. Behalve een beetje rook had de imker niets nodig en liet hij zien hoe gemakkelijk je kan imkeren in de Segebergerkasten. Hetgeen dat direkt opviel, was hoe goed de bijen het op deze stand hadden gedaan. Blijkbaar was er voldoende dracht. En iedereen wilde dat dan ook zien, zodat tenslotte alle deelnemers rond de kasten stonden! Niemand werd er gestoken! Zelfs de heer Aaltink uit Holten (60 jaar imker!) stond verbaasd en vroeg of hij een weekje met de heer Kreijelkamp kon meedraaien. Misschien wel om het vak (nog) te leren.

Ook aan huis werden de imkeractiviteiten bezichtigd. Diverse apparatuur bleek hij zelf ontwikkeld te hebben; zelfs zo dat de honing van een honderdtal volken in weinig tijd verwerkt kon worden. Het vullen

Iedereen moest de zachtaardigheid van de bijen ervaren.
Foto H.J. Hannink

van een pot ging bijvoorbeeld sneller dan het met de hand erop draaien van een deksel. Hierna werd het bijenmuseum bezocht. Gebouwd op initiatief van de imkervereniging: 'Gescher-Stadtlohn-Velen'. Uitgebreid wordt hier de geschiedenis van de imkerij in beeld gebracht; ja, en dan besef je pas wat wij in Nederland missen! En nog steeds verzamelt men van overal ter wereld. De echte liefhebber krijgt er maar niet genoeg van en zal het vast en zeker niet bij een eenmalig bezoek laten. Iedereen bleek dan ook tijdens de koffie zeer voldaan. Als toegift gaf de heer Kreijelkamp nog een dia-voorstelling van een bezoek aan een Amerikaanse familie, imkervrienden natuurlijk! Al met al de moeite waard, zo'n uitstapje naar Gescher.

G.J.J. Luttikhuis

Het Grote Bijenboek

Kort geleden is er aandacht besteed aan de boeken 'Werkboek Bijenhouden' en 'Bijenhouden met succes'. Zijn deze boeken vooral 'technisch' en een soort naslagwerken, daarentegen is 'Het Grote Bijenboek' van Groenveld een boek met een heel andere, aparte benadering. Geen droog technisch stuk maar een boek dat je met gemak en veel plezier leest en meer de liefde voor het imkeren probeert op te wekken. Het is alleen jammer dat het boek inmiddels een beetje verouderd is. Niettemin heb ik het, voor ik begon te imkeren (twee jaar geleden), met zeer veel plezier gelezen, hoewel ik een relatief jonge imker ben. Mensen die er over denken te gaan imkeren, raad ik dit boek dan ook zeer graag aan. Het is waarschijnlijk niet te realiseren, maar wat mij betreft zou er een moderne versie moeten verschijnen. Met andere woorden, ik vind het gewoon een monumentaal werk en zou het leuk vinden wanneer er ook nog eens aandacht wordt besteed aan dit boek en de schrijver ervan.

Een ander punt dat ik graag belicht zou willen zien is het schoonmaken van de potten voor de honingverwerking. Hoe kan dit het best gedaan worden? Een scheutje bleekwater in de pan waar de potten in 'gekookt' worden lijkt mij niet helemaal meer van deze tijd (dit staat nog in 'Het Grote Bijenboek'). Verder wil ik zeggen dat ik ondanks de kritiek die vaak wordt geuit **Bijen** altijd met plezier lees.

H.P. Sloot, Groningen.

Jong geleerd, oud gedaan

Bijen heeft hij niet meer, maar stil zitten kan hij nog niet. De heer A.M. Pijenburg uit Biezenmortel mag graag nog wat vlechten. Zo maakte hij vorig jaar, hij was toen al 93 jaar oud, nog een fraaie Ambrosiuskorf.

Propolis voor Mariko

Ruim een jaar geleden stond de volgende kleine advertentie in Bijen:

Meisje, 5 jaar oud, heeft 70% olifanten huid. Wordt met succes behandeld met propoliszalf, duur: nog 1,5 jaar. Heeft u een beetje propolis voor ons? Graag! M. Goedegebuure, Rossinilaan 3, 4614 BW Bergen op Zoom, 0164-233192.

Het betrof onze dochter Mariko. Het liefst zouden wij als gezin al de imkers die ons propolis gestuurd hebben persoonlijk willen bedanken en laten zien wat tot nu toe gerealiseerd is met de zalf.

De aandoening heet officieel *Tierfell Nevus*, ofwel reuzenmoedervlek. Mariko's hele romp is aangetast, waarbij de huid gerimpeld is en met haar bedekt. Ook heeft ze zeer veel kleinere vlekken over armen, benen en gezicht verspreid.

De specialisten weten zich met deze aandoening geen raad, er is geen medicijn en geen therapie bekend. We kwamen bij toeval in contact met Mw. Goedegebuure omdat we ergens lazen dat ze een zalf tegen moedervlekken had. Ze bood ons aan deze te proberen. Nu smeren we de zalf, die een hoog propolisgehalte heeft en die ik zelf heb leren maken, al bijna anderhalf jaar. Enkele kleinere vlekken zijn al helemaal verdwenen. De rest van de huid wordt lichter, de rimpels trekken weg. Uitermate langzaam, maar toch! Een opmerking van Mariko is nog sprekender: 'Mama, het voelt nu zo lekker als je over mijn rug wrijft'.

Inmiddels hebben we via de kortgeleden opgerichte patiëntenvereniging, contact gekregen met lotgenoten. Zieke kinderen en hun ouders, die met lege handen stonden. We hebben ze zalf gegeven en gezegd: 'Probeer maar'. De reacties zijn positief maar de vraag naar zalf wordt nu wel groter.

We weten niet in hoeverre de huid van onze kinderen zich zal herstellen tot een 'normale' huid. Mariko's huid, eerst zwart, is nu bruin. Wij hebben vertrouwen in propoliszalf. Er is eenvoudigweg niets anders. We zullen nog jaren moeten smeren.

We zijn dankbaar voor de propolis die we mochten ontvangen en hopen dat u ons dit kostbare bijenprodukt zult blijven sturen.

André en Corina van Harn, Perengaard 3 4033 JG Lienden.

Materiaal voor CD-rom

H.J.J. van den Broek

De VBBN is momenteel bezig met het samenstellen van een CD-rom over bijen en bijenteelt. Daarvoor hebben we foto's en dia's nodig die vrij van rechten zijn en zonder problemen gebruikt kunnen worden. De kwaliteit moet goed van kleur zijn, haarscherp en waarop duidelijk de hieronder genoemde onderdelen naar voren komen. Van de volgende onderdelen zouden we graag afbeeldingen willen ontvangen.

Honingbijen:

anatomie, celvormen, ei tot bij, drie vormen, taken, bijenprodukten, bijentaal, bestuiving, bevruchting, vijanden, ziekten

Solitaire bijen:

verzamelbijen, koekoeksbijen, nesttypen, vijanden, sachembij, zandbijen, behangersbijen, zijdebij, wolbijen, metselbijen, slobkousbijen, klokjesbijen, pluimvoetbijen

Hommels:

uiterlijk, vijanden, nestbouw, aardhommel, tuinhommel, steen-l, weide-, grashommel, akkerhommel, boomhommel, moshommel, zandhommel, boshommel

Wespen:

nestbouw, plooiwespen, papierwespen, graafwespen, sluipwespen, bladwespen, vijanden, urntjeswesp, veldwesp, Duitse wesp, zeefwesp, wegwesp

Mieren:

nestbouw, het volk, cyclus, bruidsvlucht, voedsel, luizen, vijanden, formicarium, bruine wegmier, gele weidemier, rode bosmier

Over bijenhouden, foto's, dia's of videobanden van de volgende onderwerpen: geschiedenis, bijenwoningen, bijenstanden: open of stallen; bijenjaar: reinigingsvlucht, invliegen, wachtbijen. Werkzaamheden: gereedschap, raten, ramen, honinggoogsten, koninginnenteelt, fruitteelt, glastuinbouw, zaadteelt; vliegplankdiagnose, bestrijdingsmiddelen, ziekten. Bijenprodukten: honing, stuifmeel, was, propolis, koninginnegelei en bijengif.

De materialen krijgt u na gebruik weer terug. Gaarne reacties, tips, informatie en afbeeldingen naar het Hoofdbestuur lid H.J.J. van den Broek, Dollard 72, 9204 CR Drachten, 0512-520489.

Hoi Ab,

Je zult toch lang moeten praten om mij te overtuigen dat imkeren met volken die niets presteren leuk is. Klanten die honing komen kopen moet je geen 'nee' verkopen; je raakt ze kwijt. Verder verwacht mijn fruitboer dat ik met sterke volken kom, die het werk kunnen doen waarvoor ze gehuurd zijn. Maar over deze zaak zullen we wel van mening blijven verschillen. Al de eigenschappen die jij in je vorige brief noemde zijn min of meer rasgebonden of erfelijk bepaald. Wij kunnen ze beïnvloeden door rassen te kruisen, selectie toe te passen enz. Simpel zat. Hoewel, simpel... Externe omstandigheden spelen ook een belangrijke rol. Dracht, huisvesting en wat dacht je van deze: 'De prestaties van de bijenvolken zijn een afspiegeling van de kundigheid van de imker.'

Iets anders, als je van mij verwacht dat ik de verdwijnziekte even zal oplossen dan moet ik je toch hevig teleurstellen. We weten er gewoon te weinig van. Wij imkers 'kikken' op broed; veel broed dat is goed. Zo is het ons vele jaren met de paplepel ingegoten. In het najaar ruimte geven (twee bakken), beetje drijfvoeren, dan kan de koningin nog lekker veel gaan leggen, veel winterbijen kweken (!?) Meestal krijgen we dan wel een kast vol, maar hoe lang leven die bijen uit dat grote broednest? Zij hebben geen optimale verzorging gehad. Gebrek aan stuifmeel. Die zorg is bovendien een aanslag op al aanwezige winterbijen, dus ook die zijn verzwakt. Het gevolg is dat zo'n heel grote volk op een gegeven moment als een plumpudding inzakt. Ik ken imkers uit het Utrechtse die zeer vroeg inwinteren. Men bereikt daarmee twee dingen. Ten eerste verkeren de volken in augustus niet in een staat van ondervoeding. Ten tweede dwing je de bijen met een grote voedselvoorraad en (dus) weinig ruimte een klein broednest te onderhouden. Heel veel voedsterbijen om weinig broed te verzorgen. Dat broed wordt vertroeteld, d.w.z. uit dat broed worden zeer vitale, lang levende winterbijen geboren. Het zit niet in de hoeveelheid bijen, maar in de vitaliteit ervan. Een gezonde 7-ramer kan in het voorjaar explosief groeien, dat is bekend. Aldus doende lijkt mij dus de 'verdwijnziekte' een onwaarschijnlijk verschijnsel. Maar ja, alle goede bedoelingen ten spijt, als je begin augustus nog onvoldoende honing voor je klanten hebt en je weet nog vele hectaren met uitbundig bloeiende klaver te staan, dan ga je je volken nog niet inwinteren. En als het goede 'honingweer' dan uitblijft, dan hebben je volken het slecht gehad. Dat kan je niet opvangen met een paar raampjes droge suiker. Het is allemaal oud nieuws Ab, maar toch. Tot schrijfs maar weer en nog de beste wensen, Harry.

Hallo Harry,

Ik weet dat je ieder jaar, zonder met raszuivere Carnica's te imkeren, koninginnen in Lemmer laat bevruchten. Dat je om mij van repliek te dienen dus je stokpaardje 'kruisen en selecteren' van stal haalt, begrijp ik maar al te goed. Ik neem jou dat gedoe met uitheemse bijenrassen niet persoonlijk kwalijk, daarvoor mag ik je te graag. Daarnaast huldig ik het principe 'vrijheid, blijheid'. Ik neem het dus niemand persoonlijk kwalijk. Toch wil ik nog wel een punt in onze discussie hierover naar voren brengen. Met al dat geteel van voor onze streken 'vreemdelingen' beïnvloed je natuurlijk wel op (on)behoorlijke wijze de bijenvolken van imkers die met de zogenaamde bastaarden imkeren. Ongewild zullen zij, wij (!), regelmatig Carnica, Buckfast, of wat voor bloed dan ook in onze volken tegenkomen. Vandaar ook bastaarden. Je mag je afvragen of dat een gezonde situatie is. Ik waag dat te betwijfelen. De door jou zo sterk benadrukte vitaliteit, maar ook zachtaardigheid, zwermrust, en noem maar op, het zou hierdoor allemaal wel eens nadelig kunnen worden beïnvloed. Niet voor niets hoor je, ook uit 'ras-kringen' wel: 'Het gaat om goede volken, goede drachten en goed weer om honing te kunnen oogsten.' Zonder dracht haalt geen enkel bijenvolk honing. Daarnaast vraag ik me af of het nu wel zo sociaal is om amper rekening te houden met de collega's. En wat is 'deskundigheid die zich weerspiegelt in prestaties van bijenvolken?' Wat dat betreft gaan wij natuurlijk niet met de gemakkelijkste schepseltjes om. Hun levenswijze leent zich nu eenmaal niet voor een bijenhouderij vergelijkbaar met de veehouderij, of de hondenfokkerij. En dat maakt het imkeren tegelijkertijd zo'n leuke hobby. Toch?

Nog even en je kan weer naar de wilgen, Harry. Ik denk dat ik de bijen dit jaar maar gewoon op de bijentuin laat staan. Mijn ervaringen zijn nogal wisselend zo vroeg in het voorjaar. Het is vaak nog zo koud en regenachtig. Mijn volken komen soms zwakker bij de wilg vandaan dan ze eerder de lente tegemoet gingen. Zo in het buitengebied en onbeschut staan de volken een stuk kouder dan in de beschutting van de stad, denk ik. Misschien staan hier dan wel minder wilgen, maar als ze wat vaker kunnen uitvliegen dan halen ze hun portie stuifmeel toch wel op; dat is toch waar het straks om gaat? En je maakt mij niet wijs dat er ieder jaar wilgenhoning geslingerd kan worden. Maar, ik wens je niettemin veel succes bij de wilgen. Ik hoor nog wel hoe 'goed' het er is gegaan dit jaar.

Groeten, Ab

Cursus biotechnische bestrijding varroamijt

Joop Beetsma

Deze cursus werd op 13 april, 4, 11 en 25 mei en 1 juni 1996 in de bijenstal en de expositieruimte van het Bijenhuis Wageningen gehouden. Maarten van de Weg zorgde steeds voor verse koffie. Medewerkers van de Ambrosiushoeve en de vakgroep Entomologie LUW verzorgden de cursus voor 14 imkers, waaronder de jeugdleden van de VBBN-afdeling Veluwezoom: Jelmer Barhorst en Tiemen Glastra. Alhoewel de meeste deelnemers uit de omgeving van Wageningen kwamen, waren er ook belangstellenden uit Groningen, Overijssel en Brabant.

84

De cursus

Eerst werd het eenvoudige principe van deze biotechnische methode uitgelegd. In het broedloze volk worden de varroamijten, die zich dan alleen op de bijen kunnen bevinden, in voor dit doel gekweekt darrenbroed weggevangen. Nadat het darrenbroed gesloten is, wordt dit met een broodmes gekopt en worden de larven en poppen en de gevangen mijten met de tuinslang uit de raat gespoten. De voordelen van het wegvangen met gekweekt darrenbroed zijn dat er betrekkelijk weinig darrenbroedcellen gekopt behoeven te worden (1400 voor een volk op 20 ramen om 95% van de mijten te vangen, zie Bijen 3(6): 163-166 (1994) en dat er op de aangeboden werksterkunaraten geen darrencellen worden gebouwd.

Beoordeling door de cursisten

Tijdens de eerste lessen waarin de behandeling van de volken werd uitgelegd en gedemonstreerd, vonden de cursisten de methode toch wel ingewikkeld. Echter in de loop van de cursus, waarin per les de behandeling van de volken werd herhaald, werd de methode duidelijk en bedachten de cursisten andere mogelijkheden. De combinatie van theorie en praktijk werd door de cursisten bijzonder gewaardeerd, zij vonden de cursus stimulerend. Alhoewel de cursisten gevorderde imkers waren, reageerden zij enthousiast over een eenvoudige manier om koninginnen te telen door middel van hangende ingekorte werkstercellen en zwermverhindering door het afnemen van broed. De cursisten waren vooral tevreden over het feit dat meerdere begeleiders uitvoerig ingingen op de vragen en voorstellen en over de mogelijkheid om onderling van gedachten te wisselen.

Vragen bij het zelf-toepassen van de methode

Enkele deelnemers pasten de methode ook bij hun eigen volken toe. Dat leverde de volgende vragen op: *Ik heb niet voldoende raten en kastranden, de volken zijn al te groot en hebben teveel ramen met broed. Ik kan de methode met mijn volken haast niet toepassen omdat ik met ongemerkte koninginnen werk. Bij het samenvoegen van het broed van twee grote volken in één zeer groot volk wordt de kast te hoog en kan ik de zware honingkamer er nauwelijks opzetten en afhaken. Het uitbouwen en beleggen van de darreraten varieert sterk tussen de volken.*

Vraag naar een eenvoudiger methode

Naar aanleiding van de vragen wordt de methode vereenvoudigd door de behandelingen beter aan te laten sluiten bij de meest-toegepaste imkermethoden. Voorgesteld werd om van deze methode nieuwe schema's te maken en deze met de ZBT-teams te bespreken voor verdere introductie door deze teams.

Voorstel van de cursisten

Imkers die geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken zouden gezamenlijk hun was tot kunstraat moeten verwerken.

Effect van de darrenraatmethode

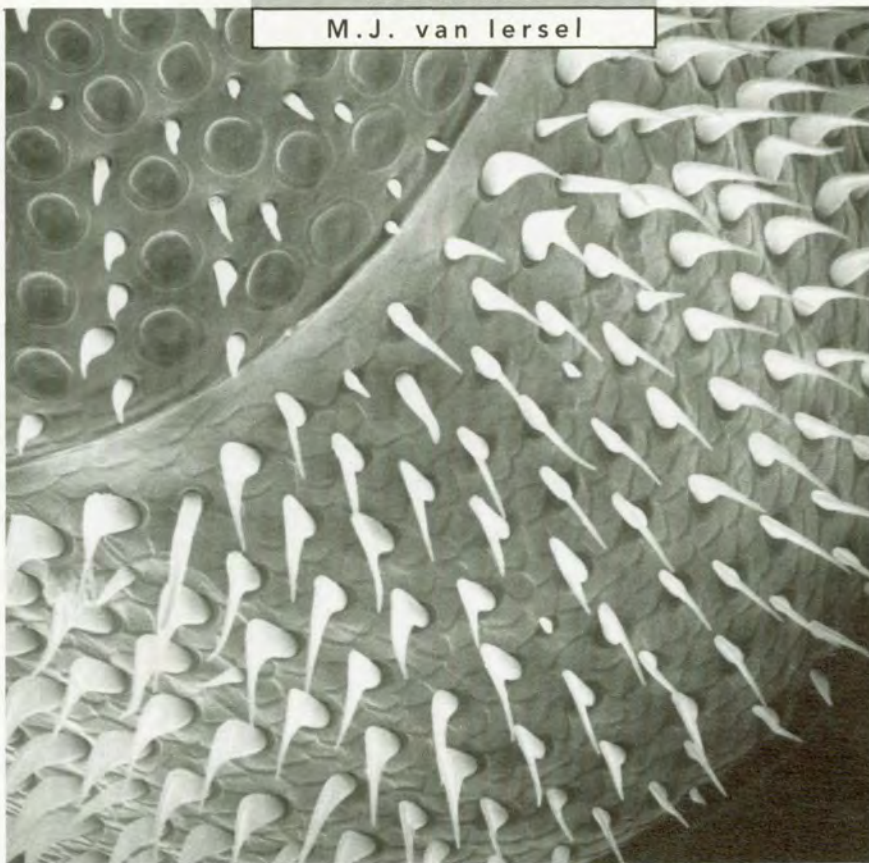
De cursusvolken waren afkomstig van de vakgroep Entomologie LUW. Volken die niet bij experimenten betrokken zijn worden sinds 2 jaar alleen met de darrenraatmethode behandeld. Bij de cursusvolken werden gemiddeld slechts 445 mijten gevonden. De mate van besmetting van deze volken is dus laag te noemen.

Cursus darrenraatmethode

Dit jaar wordt de cursus op 3, 10 en 24 mei van 10-12 uur in Rotterdam, Eibergen en Beilen gehouden. De inleiding wordt op een avond gegeven. Organisatie: de plaatselijke imkerverenigingen.

Per cursus maximaal 20 deelnemers. Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar.

- Rotterdam: Jan Tempelman, 010-4569412.
Cursusleider: Willem Jan Boot.
- Beilen: Catherine Reker, 050-3184505.
Cursusleider: Johan Calis.
- Eibergen: mev. E. Rebergen-Folkers, 0573-401798.
Cursusleider: Jan van den Eijnde.

De voelsprieten

De meeste imkers kennen het bijenvolk beter dan de bij zelf. Via deze rubriek willen we daar een beetje verandering in brengen door foto's gemaakt met behulp van een scanning electronmicroscop. Zo komen veel details aan het licht, die anders verborgen blijven. De genialiteit van de natuur die deze ingewikkelde en kleine structuren tot stand heeft gebracht, is verbazingwekkend. Een goede reden voor een bescheiden opstelling als we spreken over betere bijen en selectie.

Functie van de voelsprieten

We weten allemaal hoe belangrijk voelsprieten zijn voor bijen. Ze dienen als smaak-, reuk- en tastorgaan. Amputatie van de voelsprieten bij wetenschappelijk onderzoek toont een ernstige vermindering van het reukvermogen. Bijen kunnen luchtvochtigheid en temperatuur waarnemen. Ze kunnen richting en

sterkte van de wind meten tijdens de vlucht. De voelsprieten zijn bij uitstek de organen om deze waarnemingen te doen. De bij ruikt ook met de ronde plaatvormige structuren die in grote aantallen op de sprieten aanwezig zijn.

Segmenten

De voelsprieten bestaan uit de schacht en de zweep. De zweep bestaat uit tien segmenten bij werkster en moer en elf bij de dar. De segmenten bevatten niet allemaal dezelfde zintuigstructuren. Op de twee gedeeltelijk afgebeelde segmenten zijn duidelijk de talrijke ronde plaatvormige reukorganen te zien, evenals vele 'haren'. Ze lijken allemaal hetzelfde, maar nader toezien laat al snel meer dan drie verschillende soorten 'haren' zien. En dan te bedenken dat al die orgaantjes in verbinding staan met de hersenen.

De VBBN op het web

Hugo Veerkamp

Voor degenen die al regelmatig met hun computer het 'world wide web' te verkennen, zal bovenstaande titel niet ongewoon in de oren klinken. Voor de anderen volgt eerst een korte toelichting.

Het world wide web

Met deze mooie term wordt dat onderdeel van het Internet aangeduid, waarin men informatie op de computer-monitor gepresenteerd krijgt in de vorm van vaak heel fraaie schermen. Met behulp van computer en modem en speciale software kan men via het internet toegang verkrijgen tot computers over de hele wereld, en de daarin aanwezige informatie bekijken.

Het is daartoe wel nodig om eerst een abonnement te nemen bij een 'internet-provider' (die de aansluiting met het internet verzorgt). Als het bovenstaande als abrakadabra overkomt, ga dan eens kijken bij een computerende vriend of kennis met internet-aansluiting, en het zal meteen zonneklaar zijn.

Bijenteelt op het www

Op het world wide web (kortweg www) is al heel wat info op bijengebied te vinden, en het aardige is, dat als je eenmaal op een plaats met bijen-info in het web bent beland, je daar weer andere plaatsaanduidingen aantreft, om verder te speuren naar info op ons vakgebied. Door simpelweg met de muis op zo'n plaatsaanduiding te klikken, wordt contact gemaakt met de betreffende computer en verschijnt de info uit die computer op je scherm. Een verzameling pagina's op het www wordt aangeduid met de term 'web-site'.

Ook het Bijen bbs Amsterdam (tevens 'Host' voor Beenet Nederland) kon uiteraard niet achterblijven bij deze nieuwe ontwikkelingen, en is er een website (in het Engels en Nederlands) ingericht. Deze website heet 'the Bee Pages', en biedt de volgende informatie en mogelijkheden:

- een aantal teksten op bijen(teelt) gebied, die men on-line kan lezen;
- informatie over de volgende internationale organisaties: Apimondia; Apinet; Beenet;
- doorschakelmogelijkheden naar de volgende bijen-websites:
 - International Bee Research Association, IBRA;
 - Washington University Beekeeping Homepage;
 - British isles bee breeders association, BIBBA;
 - Midnitebee (Maine, USA);
 - The electronic zoo (USA);

- doorschakelen naar en on-line lezen van de volgende bijen-tijdschriften: 'Beeculture' van A.I ROOT co.; 'Beekeepers news' van Thorne in Engeland; 'Bee Online' van de American Apitherapy Society, AAS;
- 'downloaden' (naar zich toe halen) van diverse bijen-computerprogramma's, waaronder een 'demo' versie van het elektronische bijenwoordenboek in zeven talen. Een en ander is op dit moment nog niet in gereedheid, maar we hopen dat dit spoedig het geval zal zijn.
- op diverse plaatsen in 'the Bee Pages' kan men commentaar achterlaten (er is een 'gastenboek' waar de bezoeker zijn/haar mening kwijt kan).

Het internet adres (de URL) van 'the Bee Pages' is: <http://web.inter.nl.net/Hug.Bee>

VBBN

Op de Nederlandse afdeling treft u het volgende:

- een adreslijst voor imkerend Nederland;
- doorschakelmogelijkheid naar het KNMI voor het actuele weerbericht
- doorschakelen naar 'verwante' websites, zoals: Imkersvereniging Leiden e.o., (van Ilja van de Pavert); de honingpotten-verzameling van Kees van Rij; Altned, gids voor alternatief Nederland;
- Info over Beenet Nederland met de mogelijkheid zich aan te melden en/of een bericht te zenden aan alle aangesloten leden van Beenet Nederland;
- last but not least: de VBBN afdeling, waarin o.m. opgenomen de 'electroniese infogids'; hier vindt u snel de gewenste informatie over de vereniging (opgemerkt moet worden dat nog niet alle info uit het vrij uitgebreide infogids-bestand hier is te vinden; enige noeste arbeid aan het toetsenbord zal dit euvel hopelijk verhelpen.

Zodoende bestaat nu ook voor onze vereniging de mogelijkheid zich via dit nieuwe medium te profileren. Het is verder technisch heel wel mogelijk om via 'de Bijen Pagina's' de prijslijst van het Bijenhuis op het scherm te brengen, voorzien van aankruisvakjes, zodat men zodoende een bestelling kan plaatsen. Er is echter een algemene regel op (dit deel van) het internet, dat elke vorm van commercie niet is toegestaan. We moeten derhalve eerst uitleggen dat dit een 'non-commerciële' verenigingsactiviteit betreft.

E-mail: hug.bee@beenet.iwg.nl
hug.bee@net.hcc.nl

Fotowedstrijd 100 jaar VBBN

Ter ere van het 100-jarig bestaan van de VBBN zal er een fotowedstrijd worden georganiseerd voor VBBN-leden én voor leden van de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB en NCB en de ANI. U kunt meedingen met dia's in de volgende drie categorieën:

1. Bijen en de menselijke reactie (vertrouwen, verwondering, angst);
2. Bijen en bestuiving;
3. Bijen in de woonomgeving.

Inzending kan geschieden tot en met 1 september 1997, met de volgende voorwaarden:

- alleen dia's worden beoordeeld;
- de dia moet voorzien zijn van uw naam en adres
- onder vermelding van categorie 1, 2 of 3;
- uw inzending(en) uiterlijk 1 september 1997 sturen naar: VBBN, Postbus 90, 6720 AB Bennekom, onder vermelding van 'fotowedstrijd'.

In elke categorie zullen drie prijswinnaars worden aangewezen. De winnende opnamen zullen in **Bijen** gepubliceerd worden. Technisch goede foto's maken kans afgedrukt te worden op de voorpagina van **Bijen** in 1998 (dit hoeven niet persé de winnende foto's te zijn). Ook zal er een serie ansichtkaarten worden samengesteld uit de meest geschikte opnamen (niet

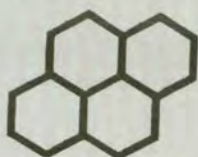
noodzakelijk de winnende opnamen). Geselecteerde inzendingen worden eigendom van de VBBN, de afbeeldingen mogen door de VBBN in haar publicaties gebruikt worden met vermelding 'copyright VBBN' en naam. De bedoeling is om het fotobestand van de VBBN te actualiseren, een van de beoordelingsfactoren zal daarom ook zijn het aspect 'vernieuwend'. Als u de originele dia retour wilt ontvangen, dan kunt u een aan uzelf geadresseerde retourenveloppe bijvoegen. Een deskundige en onafhankelijke jury beslist over de uitslag. De prijsuitreiking heeft plaats op 25 oktober 1997, tijdens de viering (Open dag) van het 100-jarig bestaan van de VBBN, in het Bijenhuis te Wageningen. De winnende foto's zullen op deze dag tentoongesteld worden.

Prijswinnaars ontvangen een afdruk (30 x 40 cm) van hun winnende opname en een cadeaubon, te besteden in het Bijenhuis Wageningen. De inzenders van de overige geselecteerde foto's ontvangen een kleine prijs en een serie ansichtkaarten.

Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met het Algemeen Secretariaat van de VBBN, 0317-422422, fax 0317-424180, E-mail bijenhuis@tip.nl

Bijenster van de heer T. Knol uit Meppel

Imkerwinkel Roermond

Met ingang van 13 maart 1997 is de imkerwinkel van afdeling Roermond weer geopend op donderdag van 17.00-18.00 uur. U vindt de winkel in de Biologische school, Bisschop Lindanussingel 8 te Roermond. Neemt u wel de linker zij-ingang. Inl.: T. Giessen, 0475-536318.

Van de bestuurstafel

J. Beekman

Het bondsbestuur vergaderde, voor het laatst in 1996, op 19 december 1996. De volgende zaken kwamen aan de orde.

- Vergadering Bedrijfsraad d.d. 18-11-96 (zie **Bijen** 6(2));
- Bestuursvergadering Ambrosiushoeve, waar het proevenplan 1997 en de financiën zijn besproken.
- 40-jarig jubileum van de heer H. Weijenborg.
- Vergadering met PD en AID d.d. 6-12-96.
- inventarisatie spuutschade 1996; toelating gewasbeschermingsmiddelen, beperken c.q. uit de handel nemen en/of tekst op verpakkingen aanbrengen.
- proberen residu onderzoek op te starten.
- 75-jarig bestaan vereniging Ulvenhout (voorzitter aanwezig geweest).
- Bestuivingsvergoedingen veilingen afrekenen (volgende vergadering).
- Briefwisseling vereniging Boekel e.o. m.b.t. spuutschade die in de omgeving van Boekel heeft plaats gevonden.
- Het overlijden van de heer H. van Gool op 14-11-96.
- Een brief van de vereniging Oosterwijk over het heffen van een entreegeld bij het lid worden van de vereniging Oosterwijk. Dit is een zaak van de vereniging, maar het moet wel op een Algemene Vergadering van de vereniging door de leden goedgekeurd worden. Het verzoek een lid bij onderbroken lidmaatschap in aanmerking te laten komen voor een bondsinsigne is door het Bondsbestuur niet gehonoreerd.
- De eindejaarsstukken zijn klaar en zijn verstuurd. Het bewijs van lidmaatschap is ook gereed; de lidmaatschapsbewijzen zullen tijdens de algemene vergadering van 1997 aan de verenigingen worden uitgereikt.
- Evaluatie studiedag. Zie hiervoor het verslag in **Bijen**

6(1): 19-21 (1997)

- Het thema voor de studiedag 1997 is door het Bondsbestuur geaccordeerd.
- De afrekening is getoetst aan de begroting 1996. Voorlopig accoord Bondsbestuur.
- Spuutschade 1996: er komt een overzicht in **Bijen** m.b.t. spuutschade over de afgelopen zes jaar.
- Drachtplantenoverleg op 9-12-96 te Hilvarenbeek op de Ambrosiushoeve. Zie **Bijen** 6(2) (1997):
- Een aantal bestuurlijke zaken is aan de orde geweest. Dhr. J. Janssen wordt voorzitter van de Studiedagcommissie en mw. M. Jacobs-Van Vugt wordt voorzitter van de keuringscommissie voor de Bijenteeltbedrijfswedstrijd. Er is nog steeds een vacature voor een bondsbestuurslid. Tot op heden (23-12-96) hebben zich nog geen kandidaten gemeld.
- Honingkeurmeesterscursus. Cursusgeld bedraagt f350,-, er moeten tenminste 18 cursisten deelnemen. Heeft u vragen of opmerkingen over bovenstaande zaken neemt u dan contact op met de secretaris J. Beekman, 013-5836350 (maandag 08.30-16.30 uur).

Een nieuw soort bijenwoning

P. Hurkmans

De Bijenhoudersvereniging Sint Ambrosius Asten vierde in 1996 haar 75 jarig jubileum met verschillende, speciaal voor dit jubileumjaar georganiseerde activiteiten.

Zo werden de leden opgeroepen om deel te nemen aan een wedstrijd met als opdracht: Ontwerp en vervaardig een nieuw soort bijenwoning. Een woning waar een bijenvolk het jaar rond in kan verblijven en ook in kan worden ingewinterd.

De jury beoordeelde de inzendingen op de volgende punten: de kwaliteit van de woning voor de bijen, het ontwerp, de bouwtekeningen, creativiteit, humor en originaliteit.

Alle inzendingen moesten gereed zijn op 15 september om tentoongesteld te worden tijdens de Open dag in en bij de onlangs verbouwde verenigingsbijenhal. Tijdens deze dag werd het bijenhouden weer eens onder de aandacht van de Astense bevolking gebracht, met uitleg over het bijenhouden, het gratis proeven van verschillende soorten honing en mede, en het bewonderen

De nieuwe bijenwoningen. Foto: P. Hurkmans.

van de prachtige bijenwoningen. De bijenwoningen waren gemaakt van vlechtwerk, zandsteen en hout. Er was een nieuw soort observatiekast, woningen in de vorm van vogelhuisjes en enkele zeer technische bedenkzels. Een bron van inspiratie waar de leden nog jaren uit kunnen putten.

De jury had de moeilijke taak om al die schitterende creaties te beoordelen.

L. Slegers behaalde de eerste prijs met zijn bijenwoning van vlechtwerk: een korf met daarop een huis met veertien Dadantramen met de mogelijkheid om er nog enkele verdiepingen bovenop te bouwen (zonder vergunning).

De prijzen werden op de feestavond van 20 december uitgereikt en het jubileumjaar werd op 22 december besloten met het planten van een lindeboom bij de verenigingshal door ons erelid de heer J. van Gijssel.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Zojuist kwam ik op straat een kennis tegen, een oude dame van 88 jaar, die plotseling vrijwel blind werd. Dat weerhoudt haar er niet van de deur uit te gaan, desnoods met de trein naar Groningen. Nu was ze op weg naar de bank, een stuk verder, want het filiaal dichtbij was gesloten. 'Jammer toch!' 'Nee, nu heb ik een leuke wandeling'. Over positieve instelling gesproken en vrolijk oud worden. Nog bruikbaar in 1997?

De jubileumviering, gepland in Zwolle, is verschoven naar Wageningen. Onze verwachtingen van een aanvullend programma van de middenstand van Zwolle, bleken te hoog gespannen. Daarom nu terug naar de bakermat van de VBBN. Dat geeft ons enige beperkingen in de mogelijkheden, bijvoorbeeld het reizen per openbaar vervoer, maar ook meer zekerheid over de uitvoering. Immers de club van het Bijenhuis Wageningen is dichtbij evenals de actieve vrijwilligersclub van de Expositie. En inmiddels hebben we een goed programma opgebouwd met het Symposium en een Open Dag in het Bijenhuis. Daaromheen de presentatie van het Jubileumboek en CD-rom en nog een aantal culturele activiteiten. Details houd ik nog even onder de kap, maar houd 25 oktober 1997 in uw agenda geblokkeerd.

Elders in dit nummer vindt u de aankondiging van een fotowedstrijd in dit jubileumjaar. Uitsluitend toegankelijk voor imkers, of wel leden van de vijf imkerorganisaties. Er zijn heel wat imkers die bijhouden en fotograferen combineren, om het boeiende dat ze aanschouwen, ook te bewaren. Doe uw best, want we kunnen heel goed een

actualisering van het fotomateriaal gebruiken. Probeer er ook écht iets nieuws van te maken.

Zo hebben we ook de universiteiten benaderd om 'jonge' wetenschappers uit te nodigen tijdens de jubileumviering hun onderzoeken te presenteren in de vorm van posters.

Het is stil rondom de spuitschade van deze zomer. Ik vraag me ook af of dat goed is. Voorlopig heb ik het gevoel dat we toch even moeten afwachten. Er zijn wel positieve signalen. De eerste van de Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen: een voorlopige reactie waarin men onze standpunten en wensen geheel onderschrijft en een formeel advies heeft aangekondigd. De kans dat er iets aan de middelen gedaan wordt, is aanzienlijk groot. Verder bleek dat de AID een flink aantal monsters op residuen heeft onderzocht en telkens weer bleken dimethoaat of parathion aanwezig. Men moet dus van goede huize komen om vraagtekens te durven zetten achter de oorzaak.

Een eerste reactie van LTO-Nederland blijft daar wat bij achter. Het bekende verhaal van niet-aantoonbaarheid van oorzaak en gevolg. Jammer!

Inmiddels hebben de secretarissen van de subverenigingen de stukken voor de Algemene Vergadering gekregen. Gebruik de groepsvergaderingen om uw mening te vormen aan de hand van de onderlinge standpunten en informatie van de HB-leden. Dit jaar behoeven we geen zwaarwichtige besluiten te nemen over contributies of zo. Dus ook geen persoonlijke brieven van de voorzitter. Maar dat geeft ons ruimte voor een bijenverhaal uit de mond van Dr. Hayo Velthuis en die naam garandeert een interessant verhaal. En de bijen? Blij dat dat gedoe met die Elfstedentocht voorbij was.

Nieuwe lichting keurmeesters

Op 10 januari 1997 werden de diploma's uitgereikt aan alle cursisten van de cursus Honingkeurmeester, die in het najaar van 1996 was georganiseerd door de BBV in Noord-Holland, in samenwerking met de Honingcommissie van de VBBN. **De volgende personen mogen zich vanaf dat moment Honingkeurmeester van de VBBN noemen:** W.J. Borsje te Weesp, W. den Braver en mw. M. den Braver-Hagen te Almere, L.J. van Dalen te Hilversum, J.A. Duivestein te 's Gravenzande, mw. J.J. van Ekris te Nieuwersluis, R.C. van Gelderop te Waddinxveen, R. de Gooyer te Hensbroek, B. den Held te Callantsoog, mw. C. Königsmann-Brouwer te Amsterdam, P. Kouwenhoven te Rijswijk, T.G.M. van Lieshout te Spaarndam, mw. C. Malmberg te Bennekom, mw. M.E. Obdam te Amsterdam, E. Oortman Gerlings te Edam, E. van der Ruit te Amsterdam, E.J. Verburg te Reeuwijk, W.A.J. van der Wolk te Hilversum en A. Wolvers te Warmond. Allemaal van harte gefeliciteerd.

Open Dag VBBN Hoogeveen

Dit jaar bestaat de VBBN honderd jaar, een heugelijk feit waarmee wij u, het bestuur en alle leden willen feliciteren. Niet alleen de VBBN is jarig maar onze subvereniging bestaat 85 jaar, wel niet zo'n rond getal als honderd, maar toch een getal waarmee wij tot de allersterksten behoren. Deze jubilea willen wij niet zonder meer voorbij laten gaan. Als PR commissie hebben wij het plan opgevat om op 10 mei 1997 een Open dag te organiseren voor alle leden, oud-leden, imkers uit het gehele land, inwoners van Hoogeveen en andere belangstellenden, op ons bijenpark aan het Oude Diep te Hoogeveen.

Deze dag zal in het teken staan van informatie over de bijen in de breedste zin, dracht- en groenvoorziening, educatie en wat verder nog binnen de organisatie op poten zal worden gezet. Alle scholen in Hoogeveen worden aangeschreven en in de gelegenheid gesteld om een

90

lespakket Bijenhouder/verzorgen aan te vragen. Een eindles kan dan op de Open dag worden afgesloten. Voor de opening van deze Open dag hebben wij de Burgemeester van Hoogeveen, de heer S. Faber, en de voorzitter van de VBBN, Dick Vunderink, uitgenodigd.

Hoogeveen heeft een bijenkorf in het gemeentewapen staan, dus iets bijzonders moet deze dag toch kunnen worden. De publiciteit zal door ons worden gezocht bij de lokale en provinciale pers, almede radio en TV Drenthe; naar verdere mogelijkheden wordt nog gezocht zoals Vroege Vogels e.d. Voor verdere informatie kunt u contact opnemen met dhr. G.B.W. Vos, 0528-342036.

EEN, DIE GOED IN Z'N VOLK ZIT.

Wij geven kennis van het overlijden van

Drs. A.J.M. MELSEN

Priester van het Bisdom Breda en Oud-leraar van het Gymnasium Ypelaar.

Geboren te Woensdrecht op 6 april 1912, overleden te Breda op 11 januari 1997.

Dankbaarheid, respect en veel herinneringen als bijenvriend bij 'Reisgroep Bavel e.o.'. De 'Prof' ontving in 1995 bij het 60-jarig lidmaatschap de legpenning.

Wij hadden veel bewondering voor zijn heldere geest zowel op kerkelijk als wereldlijk gebied.

Bestuur en leden
NCB bijenhoudersvereniging St. Ambrosius, Bavel.

Op 29 november 1996 is plotseling op 73-jarige leeftijd overleden

TOON VAN DE AKKER

Toon was sinds 1 januari 1951 lid van onze vereniging en stond altijd voor iedereen klaar. Tot ook zijn dromen kleiner werden; een hof, een pleintje, kippen en wat gerief, maar nu een hemel zonder grenzen.

Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe bij het verwerken van dit grote verlies.

Bestuur en leden
NCB Bijenhoudersvereniging St. Ambrosius Heesch

Tot ons groot verdriet is op 3 januari 1997, op de leeftijd van 65 jaar, onverwachts overleden onze voorzitter

ROEL KLOMPMAKER

Vanaf zijn jeugd was hij een enthousiast imker. Hij heeft veel beginnende imkers op weg geholpen en was veertien jaar lang onze inspirerende voorzitter. Bij problemen stond hij altijd klaar. Wij zullen hem enorm missen.

Wij wensen zijn vrouw Teatske en de kinderen heel veel sterkte bij dit grote verlies.

Leden en bestuur
VBBN subvereniging Kollumerzwaag e.o.

Op 25 oktober 1996 is op 63-jarige leeftijd overleden

**GERHARDUS MARIA (GERRIT) LANSINK-
LOTGERINK**

Meer dan 25 jaar was hij lid van onze vereniging, waarvan het laatste jaar als penningmeester.

Wij hebben hem leren kennen als een goede vriend. Graag was hij bereid de jeugd bekend te maken met de geheimen van een bijenvolk. Veel tijd heeft hij gestoken in de organisatie van de jaarlijkse bijenmarkt, waarbij zijn 'gouden handen' goed van pas kwamen. Zijn bijen zag hij in het grotere verband van natuur en milieu.

Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Borne

Op 26 december 1996 overleed op 70-jarige leeftijd onze gewaardeerde imkervriend

JANUS VAN DEN BERGH

Meer dan 46 jaar was hij een trouw lid van onze subvereniging en het oudste lid in jaren. Een goed imker die van zijn bijen en de natuur hield. Hij was een goede steun voor de vereniging.

Wij wensen zijn vrouw en kinderen de kracht toe om dit verlies te verwerken.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Bergen op Zoom e.o.

Moeren van Schiermonnikoog

Voor de stichting Carnicastation Schiermonnikoog is het nieuwe seizoen begonnen. De planning voor de teelt is rond. Deze begint op 30 mei en de oogst van de moeren vindt plaats op vrijdag 11 juli. De dag daarop, dus zaterdag 12 juli zullen de bestelde koninginnen op de gebruikelijke manier worden verdeeld.

Het afgelopen jaar werden ca. 250 koninginnen besteld en afgeleverd. Met dit aantal is de capaciteit van het teelstation bijna bereikt. Ook nu zullen we doen wat we kunnen om aan de vraag te voldoen. Voor de bepaling van het aantal te telen moeren en de daarmee samenhangende werkzaamheden vragen wij de geïnteresseerde imker ons zo spoedig mogelijk hun bestellingen op te geven. De imker is voor het bereiken van goede resultaten van het weer afhankelijk. De moerteler dus ook. Mochten we moeren tekort komen dan geldt: wie eerst komt, het eerst maalt. Bestellingen kunnen dit jaar gericht worden aan: Jan Charpentier, Laar 45, 5258 TJ Berlicum, 073-5037030. Dit in verband met ziekte van de secretaris Michel Bijnen, die wij vanaf deze plaats van harte sterkte wensen.

Wil een ieder die in 1997 een bijenmarkt organiseert, zo spoedig mogelijk de juiste datum, plaats en tijd van deze markt doorgeven aan BIJEN, t.a.v. Marga Canters, Postbus 198, 6720 AD Bennekom, tel 0317-422422, fax 0317-424180, E-mail: bijenhuis@tip.nl

7 maart Beilen

Groep Drenthe organiseert een thema-avond over drachtmogelijkheden in Groningen en Drenthe. H. Tonckens, van 'De Heliant' en bekend van het TV-programma 'Groene Kringen' zal vertellen over de eigen mogelijkheden tot drachtverbetering. Aan de orde komt ook het Phaceliaproject en de bekendmaking van de winnaar van de 'Gouden bokaal', voor die instantie die zich heeft onderscheiden in het bevorderen van dracht voor o.m. honingbijen en het verbeteren van de leefomstandigheden van insekten. Deze onderscheiding is nieuw en zal, hopen wij, prikkelend werken. Zie **Bijen** 5(11): 321 (1996): 'Winterprogramma Drente'. Inl. Catherine Reker, 050-3184505.

8 maart Eelde

Buckfastvoorlichtingsdag in het Terra-College, Burg. Legroweg 29. Aanvang 10.00 uur (zie het februarinummer).

8 maart Almere

Basiscursus besmettelijke bijenziekten en stuifmeelpreparatietechniek. Zie **Bijen** 6(2): 46 (1997).

11 maart Merkelbeek

Stammtisch-avond van 19.30-22.00 uur, in de 'Henkhof', Clemensweg 1. Actuele onderwerpen en overlarf- en koninginnenteelproject. Inl. B. de Graaf, 046-4336163.

12 maart Someren

Lezing door dhr. R. Kersten uit Erp: 'Insekten in de tuin', in Dienstencentrum 'De Weijers', Ter Hofstadlaan 77 (nabij de Pauluskerk in plan Noord), aanvang 20.00 uur. Inl.: R. van Bussel, 0493-495612.

15 maart Driebergen

Studiedag BD imkers van 09.00-16.00 uur in de Kraaybeekzaal nabij Kraaybekerhof, Diedrichslaan 25 (zie het februarinummer).

15 maart Beilen

Basiscursus besmettelijke bijenziekten en stuifmeelpreparatietechniek. Zie **Bijen** 6(2): 46 (1997).

17 maart Eerbeek

VBBN subvereniging Eerbeek organiseert een avond met een lezing door Frans Janssen 'Bermbeheer en bermzaai als middel tot drachtverbetering'. Aanvang 20.00 uur in 'De Korenmolen', Kanaalweg 3. Inl.: mw. M. van Oorspronk-De Boer, 055-5052504.

17 maart Zeeland

NCB St. Ambrosius afdeling Zeeland organiseert een avond waar mw. Van der Steen uit Oisterwijk zal spreken over 'bijenprodukten'. U zult versteld staan van de kwaliteit en de mogelijkheden van de bijenprodukten. Aanvang 20.00 uur in Café 't Oventje, Voor Oventje. Inl.: J. Ottens, 0486-452918.